

Sinä olet
demokratia-
kasvattaja!

OPAS DEMOKRAATTIKAASVATUKSEEN

nuortenideat.fi

Sinä olet demokraattikasvattaja! – OPAS DEMOKRAATTIKASVATUKSEEN

nuortenideat.fi

ISBN 978-952-7094-03-7

Piirjo Junttila-Vitikka & Virpi Peltso,

Sinä olet demokraattikasvattaja.

Opas demokraattikasvatukseen, 1. painos (pdf).

Julkaisija: Koordinaatti – Nuorten tieto- ja

neuvontatyön kehittämiskeskus,

Oulun kaupunki, 2016

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Koordinaatti

1. Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohdat	4
1.1. Miksi Nuortenideat.fi-palvelu on perustettu?	4
1.2. Demokraattikasvatuksen tavoitteet	5
1.3. Keskeisiä käsitteitä	5
1.4. Lait ja asiakirjat	6
2. Osallistuvan ideointiprosessin ohjaaminen	8
2.1. Ohjaajan rooli Nuortenideat.fi-palvelussa	8
2.2. Miten ohjaaja voi tukea nuoren osallisuutta?	8
2.2.1. Miten varmistaa, että nuori tulee aidosti kuulluksi?	8
2.2.2. Miten vahvistaa nuoren vastuunottoa?	9
2.2.3. Miten innostaa ja motivoida nuorta?	9
2.3. Vinkkejä osallistuvan ideointiprosessin ohjaamiseen	13
2.3.1. Vireyttäminen	14
2.3.2. Suunnittelu	14
2.3.3. Ideoiden tuottaminen	15
2.3.4. Ideoiden esittäminen ja julkaiseminen Nuortenideat.fi-palvelussa	15
2.3.5. Ideoiden eteenpäin vieminen ja seuraaminen Nuortenideat.fi-palvelussa	16
2.4. Vaikuttamistoiminnasta kiinnostuneen nuoren ohjaus	16
3. Miten vaikuttaa ja viestiä taikanaati?	18
3.1. Dialogisten taitojen kehittäminen	18
3.2. Viestintätyöillä on väliä	19
3.3. Miten vaikuttaa taikanaati sanatonniin ja sanallisiin keinoin?	20
3.3.1. Sanatonnan viestinnän taidot	20
3.3.2. Sanallisen viestinnän taidot	21
4. Osallistuvien menetelmiä	24
4.1. Tutustumis- ja vuorovaikutusharjoitteita	24
4.2. Vestinnän ja vaikuttamisen harjoitteita	25
4.3. Vireyttäymisharjoitteita	25
4.4. Osallistuvia ideointiprosesseja	27
Lähteet	32
Muita teemaan liittyviä julkaisuja	34

1. Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohdat (Plezo JUUTILLA-VITTIKKA)

1.1. Miksi Nuortenideat.fi-palvelu on perustettu?

Nuortenideat.fi-palvelu on suunniteltu tukemaan ja täydentämään koulujen, oppilaitosten, nuorisoyön sekä muiden nuorten kasvua tukevien tahojen työtä osallisuuden ja demokratikasvatuksen edistämiseksi. Maksuttoman, valtakunnallisen vaikuttamispalvelun voivat ottaa käyttöönsä nuorten parissa toimivat organisaatiot.

Palvelun tarkoituksena on tarjota helposti saatettavaa väylä nuorten ideoille, ehdotuksille ja mielipiteille. Samalla se toimii foorumina, jossa nuorten mielipiteistä kiinnostuneet toimijat voivat saada, löytää ja myös erikseen pyytää nuorten kannanottoja päätöksentekoa tueksi. Tämän lisäksi palvelun tarkoituksena on vahvistaa ohjaajien ja opettajien osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvää osaamista ja tarjota käytännölläisiä työkaluja demokratikasvatukseen.

Oppaasta ohjaajat ja opettajat saavat:

- tietoa nuorten osallisuudesta ja vaikuttamisesta,
- työkaluja nuorten osallisuuden edistämiseen,
- vinkkejä nuorten motivaation ja kiinnostuksen herättelyyn,
- vinkkejä ideoiden synnyttämiseen sekä
- keinoja vaikuttamistaitojen monipuoliseen kehittämiseen.

Nuorten osallisuuden edistäminen nähdään Suomessa tärkeänä ja sen rooli lainsäädännössä vahvistuu entisestään. Taustalla vaikuttaa huoli siitä, kuinka nuoret saadaan osallistumaan, vaikuttamaan ja kiinnostumaan politiikasta ja yhteisten asioiden hoitamisesta ja mlaiset valmiudet koko ikäluokkaa saa aktiiviseen kansalaisuuteen (Opetushallitus 2011, 5).

Nuorten valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen selvittänyt kansainvälinen ILC 2009 -tutkimus² osoittaa, että

huoli on varsin aiheellinen. Tulosten mukaan suomalaisnuorten tiedot ovat hyvällä tasolla, mutta asenteissa ja osallistumisaktiivisuudessa ollaan kansainvälisesti verraten heikoilla. Vain kaksi prosenttia suomalaisista nuorista on hyvin kiinnostuneita oman paikkakunnan poliittisista kysymyksistä, 19 prosenttia melko kiinnostuneita ja loput ei kovinkaan (56 prosenttia) tai ei lainkaan (23 prosenttia) kiinnostuneita. (Suominen, Kuparinen & Törmäkangas 2010)

ILC 2009 -tutkimuksen tulokset eivät ole kovin rohkaisevia, mutta parempia voi perustellusti odottaa, kun tutkimus saajattoa vuonna 2016. Parnostuksia asian tilan korjaamiseksi on ainakin viime vuosina huomattavasti lisätty. Merkittävästi lisääntynyt julkinen poliittinen keskustelu on ehkä osaltaan myös herättänyt nuorten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikuttamiseen. Positiivinen kehitys nuorten osallisuuden kokemuksessa näkyy jo jonkin verran Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain toteuttaman Kouluterveyskyselyn tuloksissa³.

Lasten ja nuorten osallisuuden tilaa Suomessa 2010-luvun alussa on tarkasteltu 24 eri tieteellään asiantuntijan voimin teoksessa Demokratiaooppitunti (Gretschel & Kiljakoski 2012). Kirjan kirjoittajat jakavat käsityksensä siitä, että rakenteisiin on Suomessa satsattu ja onnistuneita toimintamalleja kehitetty. Puutteita osoitetaan kuitenkin niin rakenteissa kuin erityisesti asenteissa ja toimintakulttuurissa (emt., 299). Töitä siis nuorten osallisuuden edistämiseksi ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi riittää ja Nuortenideat.fi-palvelu pyrki omalta osaltaan vastaamaan tähkeään haasteeseen.

¹ *Materiali on tarkoitettu opettajille, ohjaajille ja kaikille nuorten kanssa toimiville. Jatkossa voidaan puhua pelkistäään ohjaajista, jolla tarkoitetaan myös opettajia ja muita toimijoita. Tämä on perustettu, sillä osallistavassa prosessissa opettajan roolikin on enemmän ohjaava kuin opettaja.*

² Kyselyssä on määritetty toistuvasti kansainvälinen Civic and Citizenship Education Study -arviointitutkimus, jonka tavoitteena on selvittää nuorten valmiuksia toimia ja osallistua aktiivisina kansalaisina. Tutkimukseen osallistui 38 maata ja sen perustajien muodostivat 8 vuosiluokan oppilaat. Seuranavan keiran tutkimus toteutettiin vuonna 2016.

Lisätietoja tutkimuksesta Tilastokeskuksen sivuilla:
<http://bit.ly/tilastokeskus-iccs-tutkimus>

³ Kouluterveyskyselyn tulokset vuosilta 2004–2015: www.ttl.fi/julkaisut/ja-asiantuntijarynny/voestutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset

1.2. Demokratikasvatuksen tavoitteet

Tämän oppaan pedagoginen perusta on demokratikasvatuksessa. Yhtä hyvin voitaisiin puhua osallistavasta kasvatuksesta tai kansalaiskasvatuksesta ja samansuuntaisia päämääriä voi nähdä myös kriittisellä kasvatuksella, sosiaalipedagogisella, mediakasvatuksella ja josakin näihin myös yrittäjäkasvatuksella. Yhteisenä nimitystäjää näille kasvatuksen suuntauksille on, ettei kasvatuksa nähdä autoritäärisenä ohjeiden, neuvojen ja valmiiden vastusten antamisena eikä kurin pitämisenä, vaan tasavertaiseen vuorovaikutukseen pohjautuvana toimintana. Tavoitteena on tiedostava, vastuullinen ja aktiivinen kansalainen, joka ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa.

Demokratikasvatus voidaan tiivistää sellaiseksi ihmilliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on tiedostava, vastuullinen ja yhteistyökykyinen kansalainen, joka

- ymmärtää, että maailma on muutettavissa ja että asioihin voi vaikuttaa,
- ei tuijote okeisesti mitkä tohansa auktoriteettiä, vaan osaa ja uskallaa puuttua epäkohtiin, kun yleinen etu sitä vaatii,
- näkee epäkohtien lisäksi myös asioiden myönteiset puolet, tiedostaa, että ei ole olemassa vain yhtä totuutta vaan erilaisia näkökulmia ja kokemuksia.

- hankkii tietoa monipuolisesti, punnitsee eri näkökulmia ja pyrkii vaikuttamaan asioihin rakentavalla tavalla ottaen myös itse vastuuta niiden kehittämisestä.
- ei etsi vain viikoa, vaan kiinnittää huomionsa ennen kaikkeen kohtaanien asioiden uusiin puoliin, niiden tarjoamiin mahdollisuuksiin,
- kykenee kyseenalaisamaan myös omia näkemyksiään ja on valmis oppimaan uutta,
- pyrkii tietoisesti kehittämään vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan ja
- välittää sekä itsestä että muista.

Sinä olet demokratikasvatatja - opas pyrkii demokratikasvatuksen tavoitteisiin kehittämällä:

1. nuorten ryhmien, kasvuyhteisöjen ja yhteiskunnan demokraattisia käytänteitä,
2. nuorten osallisuus- ja vaikuttamistaitoja sekä
3. ohjaajien osallisuuteen ja demokratikasvatukseen liittyviä osaamista.

1.3. Keskeisiä käsitteitä

Nuorten vaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa nuoret osallistuvat yhteisön tai yhteiskunnan päätöksentekoon siten, että heillä on myös todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Mukana oleminen voi olla mielipiteiden ja ideoiden esille tuomista, päätösten kohteena olevien asioiden pohimista ja niistä keskustelemista, päätösten tekemistä, päätösten toimeenpanemista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Lasten ja nuorten vaikuttamisessa on kyse sekä poliittiseen toimintaan osallistumisesta että aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisesta ja kasvattamisesta.

Käytännön toiminnassa **osallisuus** liitetään yleensä nuorten aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Osallisuus voidaan nähdä myös laaja-alaisena demokraattista toimintakulttuurina, yhteisöllisyyttä sekä ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevana asenteena. Osallisuustyön tavoitteena on välittämiseen ja erilaisuuden kunnioittamiseen perus-

tuva, dialooginen toimintakulttuuri, jossa jokainen voi kokea tulewansa onana itsensä nähdöksi, kuuluksi ja hyväksytyksi, niin ryhmän, yhteisön kuin yhteiskunnankin tasolla. Painopisteenä tässä näkökulmassa on kasvatuskäytäntöiden kehittäminen sekä olemassa oleviin rakenteisiin ja nuorten ryhmäsuhteisiin vaikuttaminen. (Ks. myös Kiljakoski 2007, 13–14; Hanhivaara 2006.)

Demokratia tarkoittaa kirjaimellisesti käännettynä kansan valtaa (kreik. *demos*=kanssa, *kratos*=valta). Käytännön puolesta demokratialla voidaan tarkoittaa arvoa, kansan tai sen enemmistön tahdon toteuttamista, yhteiskunnallisia tai menettelytapaa päättäjien valitsemiseksi. Laajimmallaan demokratia ymmärretään arvoksi, jolloin demokratia merkitsee esimerkiksi yksilönvapautta, kansalaisten poliittisia oikeuksia, sananvapautta, suvaitsevaisuutta, tasa-arvoa ja niin edelleen. (Otakantaan (2015); ks. myös Demokratia/tytötorin)

Erilaisia demokratian muotoja: edustuksellinen demokratia, suora demokratia, osallistuva demokratia, osallistuva deliberatiivinen (julkisen harkinnan) demokratia sekä vastademokratia. Lasten ja nuorten osallisuuden tulisi toteutua kaikilla mainituilla demokratian areenoilla (Gretschel & Kiljakoski 2012, 40–44, 300).

1.4. Lait ja asiakirjat

Lasten ja nuorten osallisuuden pohja on kansallisella tasolla valettu vahvasti lainsäädäntö (Kiljakoski, Gretschel & Nivala 2012, 9). Nuorisolaki velvoittaa, että nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsitteilyyn ja että nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa (Nuorisolaki 2006/8 §⁵). Lasten ja nuorten osallistumisoikeudesta on säädetty myös varsin laajasti eri kouluasteita koskevissa lakisäädöksissä sekä lastensuojelulaisissa (2007). Lapsia ja nuoria koskevat myös yleiset, kaikkien kansalaisten kuulemista ja tasa-arvoista kohtelua turvaavat lait, kuten Suomen perustuslaki (1999), kuntalaki (2015) ja yhdenvertaisuuslaki (2014).

Peruskouluun, lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen toimintaa säätävät lakeja on päivitetty oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden ja oppilas/opiskelijakunta -toimintojen osalta vuonna 2013. Opetuksen järjestäjä velvoitetaan määrittämään koulusteiden lakisäädöksissä edistämään kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtimaan siitä, että kaikilla oppilailta on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä tilaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Säädöksissä tähdennetään, että oppilaille/opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestysjärjestelmän valmisteluun. Lisäksi kouluja ja oppilaitoksia koskevat lait määräävät, että jokaisella koululla on oltava oppilas-opiskelijakunta. Kouluja ja oppilaitoksia koskevat lakitekstit kokonaisuudessaan löytyvät seuraavista linkeistä:

Perusopetuslaki:
<http://bit.ly/perusopetuslaki-osallisuus-oppilaskunta>
(Vihattu 18.1.2016)

Lukiolaki:
<http://bit.ly/lukiolaki-osallisuus-opiskelijakunta>
(Vihattu 18.1.2016)

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta:
<http://bit.ly/laki-ammatillisesta-peruskoulutuksesta-osallisuus-opiskelijakunta>
(Vihattu 18.1.2016)

⁵ Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisut 14.10.2015 työryhmän ehdotuksen nuorisolain uudistamisesta. Lakiehdotuksessa nuorten osallisuus ja vaikuttaminen asema vahvistuu entisestään. Laki on takuutus saatava voimaan syyskuulla 2016.

2. Osallistuvan ideointiprosessin ohjaaminen

2.1. Ohjaajan rooli Nuortenideat.fi-palvelussa

(Pirjo Junttila-Vitikko & Virpi Pelto)

Nuortenideat.fi-palvelun lähtökohtana on, että kuka tahansa nuori voi vapaasti ja itsenäisesti esitellä johonkin tärkeäksi katsomaansa asiaan liittyvän ideansa. Idean esitleminen palvelussa ei vielä yksinään takaa nuoren osallisuuden kokemusta. On tärkeää, että ideat otetaan vakavasti ja muut nuoret ja päättäjät reagoivat niihin. Yhteys päätöksentekoon rakaisee viime kädessä sen, miten palvelu omistuu tukemaan nuorten kokemusta osallisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta. Ideoiden läpimeno riippuu:

- *perustelun vakuuttavuudesta,*
- *kannatuksen laajuudesta,*
- *toteutuksen vaatimasta resurssista sekä*
- *siltä, miten idea vastaa nuorten ja yhteiskunnan tarpeisiin laajennassa mitatakatavassa.*

Monet nuoret ovat hyvin tietoisia yhteiskunnallisista epäkohdista ja osaavat sekä muodostaa mielipiteitä että perustella niitä. Demokraatia kuitenkin edellyttää, että kaikille nuorille taataan yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttamistoimen opittamiseen, siksi on tärkeää, että myös Nuortenideat.fi-palvelun käyttöä tuetaan siten, että yhä useammat nuoret saavat valmiuksia ideoiden kehittelyyn ja perusteluun ja pystyvät olemaan mukana vaikuttamisessa. Nuorten osallisuuden tuelle toteutua yksilö-, ryhmä-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla (Gretschel & Kiilakoski 2012, 300).

Ohjaajan tehtävänä on

- *levittää tietoa vaikuttamispalvelusta ja opastaa nuoria sen käyttämiseen*
- *kannustaa ja innostaa yksittäisiä nuoria ilmaisemaan mielipiteitään, ideoidaan sekä hyödyntämään vaikuttamispalvelua*

- *auttaa nuoria perustelemaan ehdotuksiaan ja ideoitaa siten, että niillä on mahdollisuuksia saada kannatusta ja päästä paremmin eteenpäin päätöksenteossa*
- *toteuttaa osallistavia kehittämis- ja ideointiprosesseja, joi-
sa nuoret pääsevät kehittämään vaikuttamistoitojaan, poh-
timaan, keskustelemaan sekä tuottamaan perusteltuja ide-
oita yhdessä muiden nuorten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa.*

Verkossa toimivana vaikuttamispalveluna Nuortenideat.fi ei pysty yksin vastaamaan tähän haasteeseen, vaan siihen tarvitaan myös fyysisessä ympäristössä työskenteleviä nuorten osallisuutta toiminnallaan edistäviä toimijoita. Vaikuttamis- palvelu olisikin hyvä saada osaksi muuta nuorten palvelujärjestelmää sekä organisaatioiden toimintakulttuuria.

2.2. Miten ohjaaja voi tukea nuoren osallisuutta?

(Pirjo Junttila-Vitikko)

Nuorten osallisuus nähdään Suomessa tärkeänä arvona ja sillä onkin vankka valtion hallinnon tuki: on säädetty lakeja, käynnistetty hankkeita ja perustettu virkoja sekä lasten ja nuorten vaikuttamisyhteistyötoimia. Rakenteet eivät kuitenkaan yksin pysty takaamaan sitä, että nuoret kokevat tullevansa kuulluksi ja olevansa vartenotettavia jäseniä ryhmässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa (mm. Gretschel & Kiilakoski 2012). Todelinen osallisuuden kokemus syntyy vuorovaikutuksessa ihmisten kesken.

2.2.1. Miten varmistaa, että nuori tulee aidosti kuulluksi?

Osallisuuden kokemus ei rajoitu vain siihen, että nuori saa sanoa mielipiteensä. Kyse on myös siitä, miten nuori ajatukseen kohdataan ja miten häneen asemoidetaan: ovatko mielipiteen kysyjät ja nuoren ajassa kohtaamat aikuiset ai-

dotusti kiinnostuneita nuoresta ja hänen ajatuksistaan? Syntykö nuorelle tunne, että häntä arvostetaan?

Yksi konkreettinen osoitus aikuisten arvostuksesta on, että nuorten mielipiteisiin reagoidaan ja että joitakin heidän ehdotuksiaan myös perustellusti toteutetaan. Nuoret eivät kuitenkaan odota perusteettomia kehuja eivätkä kritiikittöntä esitysten hyväksymistä, vaan kannustavaa ja kunnioittavaa kohtaamista sekä avointa dialogia aikuisten kanssa. Tärkeää on, että nuori tulee omalla itsenään nähdä, kuulluksi ja arvostetuksi.

Ohjaaja voi vahvistaa nuorten osallisuuden kokemusta seuraavin keinoin:

- varmistamalla, että nuorten mielipiteillä on myös konkreettista vaikutavuutta eli että niihin reagoidaan ja joitakin myös toteutetaan
- keskittymällä nuoren kohtaamiseen olennalla läsnä ollen, teessä, katsoamalla silmiin ja osoittamalla aitoa kiinnostusta ja arvostusta nuorta ja hänen ajatuksiaan kohtaan kohtelemalla nuorta vertaisen lailla, antautuen dialogiin, jossa ideoita punnitaan myönteisessä valossa niitä yhdessä kehittäen
- hyödyntämällä toiminnassa sellaisia pedagogisia menetelmiä, jotka edistävät yhteistoiminnallisuutta, mahdollistavat monenlaisia toimijan rooleja ja lisäävät puhe- ja ilmaisutaitaa nuorille
- hyödyntämällä systemaattisesti ja monipuolisesti työtapoja, joilla kartoitetaan kaikkien ryhmän jäsenten mielipiteitä ja ajatuksia tasapuolisesti, esimerkiksi puhkerokset, nimetönät laput sekä asenne- ja mielipidejyvät ja avoimet kysymykset
- huomioimalla erityisesti ulot ja hiljaiset nuoret, jotka hyödyvät sellaisista keinoista, joissa mielipiteen voi ilmaista ilman puhetta tai joissa puhumista edellytetään vain pienryhmätasolla; tärkeää on tehdä näkyväksi, että rakenteellisen käytännön on aina vapaaehtoisia tukevan vuorokäytännön osana osallistujien tyh-
mäilänpää, jossa mielipiteiden ja ajatusten ilmaise-
minen on turvallista; ilmapäästä vapauttavia, itseän ja

muuhin tutustumista edistäviä harjoitteita, ryhmän pelisääntöjen rakentamista ja ristiriitojen ratkaisemista panostamalla erityisesti erilaisten sallimiseen ja yhdenvertaisuuden edistämiseen.

2.2.2. Miten vahvistaa nuoren vastuunottoa?

Valta, vapaus ja vastuu kulkevat aina käsi kädessä – tai näin ainakin pitäisi olla. Valta ja vapaus ilman vastuuta johtavat kaokseen ja toisaalta, todellisen vastuun kantaminen on mahdollonta, jos muut aina päättävät, milten pitää toimia. Jos tavoitteena piderään sitä, että nuoret kasvavat vastuuseen, heidät tulee ottaa mukaan päätöksentekoon. Kun nuoret saavat valtaa vaikuttaa esimerkiksi koulun tai nuorisotilan sääntöihin, he ottavat myös paremmin vastuuta niiden noudattamisesta.

Vallasta luopuminen ei ole aina siihen tottuneille aikuisille helppoa. Esteeksi voi muodostua epäily siitä, miten nuoret saamaansa valtaa käyttävät. Yleensä huoli siitä, että nuoret eivät osaa käyttää valtaa oikein, osoittautuu turhaksi. Jos nuoriin luotetaan, he kasvavat luottamuksen arvoisiksi. Ja vaikka näin ei aina olisikaan, asiat ratkeavat, kun ymmärretään, että vastuu on kuin mikä tahansa muikin taito, jonka oppimisessa on yksilöllisiä eroja ja joka yleensä kasvaa harjoituksen myötä.

Vastuukasvatus edellyttää ohjaajalta myös luovuutta ja riskinottokykyä, sillä viime vuosina lisääntyneet turvallisuusää-
dikset korostavat viranomaisvastuuta ja saattavat osaltaan rajoittaa vallan siirtämistä nuorille.

2.2.3. Miten innostaa ja motivoida nuorta?

Nuorten kiinnostus vaikuttamiseen ei ole itsestään selvää, mutta sitä voi kuitenkin herätellä. Innostamisen tärkein lähtökohhta on ohjaajan välittämä, arvostava ja kannustava asenne nuoreen. Se, että hän kuuntelee aktiivisesti, katsoo rohkeasti, antaa vahvistavaa palautetta (sopivasti an-

nosteltuna myös rakentavaa palautetta) ja osoittaa kaikella tapaa kiinnostusta nuorta itseään ja hänen esittämäänsä asioita kohtaan. Nuoren kiinnostuksen herättämisessä oleinaisia on myös ohjaajan oma kiinnostus ja innostuminen. Työstään motivoitunut ohjaaja luo innostusta ympärilleen.

Nuorisotyössä ohjaajan innostajan roolia on kuvattu lauseella: jonnekin pitää sytyä, jotta muut voivat palaa. Lausetta voi pitää hyvänä ohjenuorana kun ottaa huomioon, että jatkuva sytyminen ja sytyttäminen voi käydä myös raskaaksi ja vaarana voi olla ohjaajan uupuminen. Nuorten innostamiseen ja motivaation ylläpitämiseen tarvitaan myös muita keinoja ja työkaluja, jotka eivät nojaa yksinomaan ohjaajan persoonallisuuteen.

Hyviä tuloksia on saavutettu ryhmämuotoisia, nuorten keskinäiseen vuorovaikutukseen pohjautuva, osallistavia prosesseja hyödyntäen. Pelkästään se, että nuoret pääsevät jakamaan ajatuksiaan keskenään, virittää positiivisia energioita ja lisää mielenkiintoa ympäristöstä ja käsiteltävää teemaa kohtaan ja opettaa samalla muodostamaan mielipiteitä. Varteenotettava keino motivaation herättämiseen on lähtöä liikkeelle nuorten merkitysmallinasta: siitä maailmasta, jonka he parhaiten tuntevat ja josta heillä on jo muodostunut ajatuksia ja mielipiteitä. Oteraan selvää, mitä nuorten mielessä liikkuu: mikä heitä juuri tällä hetkellä haastaa tai mistä he unelmoivat. Demokratian toteutumisen lähtökohdaksi on se, millä tavoin ihmiset elämänsä kokevat. On siis tärkeää vahvistaa jokaisen kosketusta omiin kokemuksiin, tunteisiin ja ajatuksiin sekä jokaisen luottamusta siihen, että omat kokemukset ovat varteen otettava ja tärkeitä (Vesikansa 2002).

Nuorten merkitysmallinasta ohjautuva polku ei välttämättä ole ohjaajalle helppo, sillä se johdattaa prosessia suuntaan, johon ei voi ennalta varautua. Joskus se voi viedä vaikeidenkin kysymysten äärelle, kuten esimerkiksi seurusteelu, kuusaaminen, päihteet, elämän tarkoitus ja niin edelleen. Osallistavassa prosessissa ohjaajan tehtävänä ei kuitenkaan ole antaa valmiita vastauksia, vaan hallita prosessia niin, että nuoret pääsevät pohtimaan kysymyksiä ja että erilaiset näkemyk-

set pääsevät keskustelun mukaan. Tämä onnistuu dialogisuutta edistävien kysymysten avulla. Ohjaaja voi suunnata työskentelevä haluamaansa suuntaan, esimerkiksi niin, että nuoret pohtivat, millä keinoin palveluja pitäisi kehittää, jotta nuorten esiin nostamiin ongelmiin voitaisiin vastata.

Nuorten merkitysmallinam äärelle voidaan päästä monen reitin kautta ja tärkeitä on, että yhteys siihen löydetään, olipa prosessin lähtökohda mikä tahansa. Jos esimerkiksi halutaan kartoittaa nuorten mielipiteitä lähiympäristön kehittämisestä, tehtävää voidaan lähestyä niin, että nuoret saadaan katsomaan tuttua ympäristöä uusin silmin ja pohtimaan siihen liittyviä henkilökohtaisia merkityksiä tavalla, jota he eivät ole aiemmin tulleet ajatelleeksi.

Tehtäväksi voidaan esimerkiksi antaa etsiä lähiympäristöstä paikkoja, joihin liittyy erityisiä muistoja, hyviä tai huonoja. Nuoret voivat valokuvara valitsemaansa merkitykselliset paikat ja kuvia voidaan tarkastella ryhmässä keskustellen. Kuvista voi koota näytelyn ja niihin voi yhdistää kannanotoja kuvastusta ympäristöstä. Näin syntyneitä ideoita voidaan julkaista Nuortendeat-fi-palvelussa. Tällaista luovien, ajateltua herättävien ja inspiroivien keinojen valikoima on laaja. Osallistavia menetelmiä ja harjoitteita löytyy muun muassa oppaan osiosta 4. Harjaantunut ohjaaja kehittää menetelmiä itse lisää.

Dialogisuutta edistäviä kysymyksiä

Prosessin vetäjä voi vaikuttaa ryhmän jäsenten osallisuuden kokemukseen kiinnittämällä huomiota kysymysten muotoiluun. Mitä enemmän kysymykset jättävät tilaa erilaisille vastausvaihtoehdoille – eli mitä avoimempia kysymykset ovat – sitä paremmin ne kehittävät osallistujien kykyä ajatella itsenäisesti, hyväksyä erilaisia mielipiteitä, muodostaa ja perustella mielipiteitä sekä tehdä yhteistyötä ja oppia muilta. Ohjeisessa taulukossa on verrattu dialogisuutta rajoittavia sekä sitä edistäviä kysymyksiä (mukailten Murto 2001).

Dialogisuutta rajoittavia kysymyksiä:

Oleko saamaa mieltä?
Tuntuuko muista samalta?
Ymmärrätkö, mitä yritän sanoa?
Teitkö sen X:n vai Y:n vuoksi?
Uskotte todella tehneesi tämän hyvin?
Miksi et voisi kokeilla tätä, mitä ehdotin?
Miksi et puhunut siitä minulle?

Dialogisuutta edistäviä kysymyksiä:

Mitä sinä ajattelet? Oleko eri mieltä?
Miltä teistä tuntui?
Mitä ajattelet siitä, mitä sanoin?
Mitä sai sinut toimimaan noin?
Minun huolestaa se, kuinka hoidit tämän tehtävän. Haluan tietää, mistä olen huolissani ja kuulla sen jälkeen sinun mielipiteesi.
Mitä sinua epäilyttiä siinä, mitä ehdotin?
Mitä sinua epäilyttiä siinä, mitä ehdotin? Teitkö tai sanoinko jotain, mikä teki sen vaikeaksi?

Kari Murto (2001) puhuu oppimisesta ja uutta myös oppimista laajentavia ja syventäviä kysymyksiä sekä kysymyksiä, jotka auttavat selvittämään umpikujiasta. Näitä kysymys-esimerkkejä hyödyntämällä luodaan myös tilaa dialogisuudelle.

Laajentavia kysymyksiä:

- Mitä on muuten näkemys?
- Muita näkökulmia tai ajatuksia?
- Onko muilla eri näkemys tai muuta tietoa?
- Mitä tämä lähestymistapa tai tarkastelukulma jättää huomiotta?

Syventäviä kysymyksiä:

- Mitä mahtaisi tapahtua, jos toteutimme X:n?
- ... toimisimme tällä tavoin?
- Mitä sai sinut ajattelemaan tuolla tavalla?
- Mitä estäisi sinua tekemästä X:n?
- Mitä vaihtoehtoja sinulla olisi?
- Onko sinulla esimerkki siitä, mitä ehdotin?

Työskynnystä umpikujaan: sekaajumyksiä:

- Onko näkemyksestä tekona huoli jostakin?
- Mitä jos teemme Y:n? Mitä huolenaiheita meillä silloin olisi?
- Kuinka voisimme menettellä paremmin, jotta siitä olisi apua huolestumiseesi?
- Miten minun toimintani liittyy ongelmaan?
- Näitä tiedot muuttasivat minun mielipiteeni. Mitä olisivat ne tiedot, jotka muuttaisivat sinun mielipiteesi?

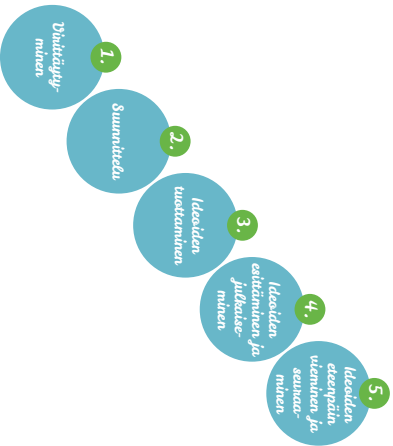
2.3. Vinkkejä osallistavan ideointiprosessin ohjaamiseen

(Prijo Junttila-Vitikka & Virpi Pertso)

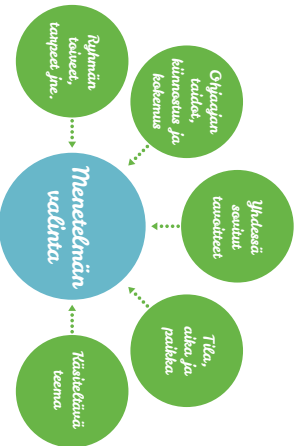
Nuorten ideointia tukevaa ryhmäprosessia nimitetään tässä osallistavaksi ideointiprosessiksi. Sillä tarkoitetaan tavoitteellista, toiminnallista tapahtumaketjua, jossa ryhmä työskentelee ajatuksia ja kokemuksia jakuen ja jonka tuloksena syntyy yhdessä jaettuja mielipiteitä, kannanottoja, ideoita ja esityksiä. Ohjaajat voivat toteuttaa ideointiprosessia valmiita menetelmämalleja hyödyntäen, niitä tarkoituksenmukaisesti soveltaen tai uusia kehittäen. Tässä osiossa esiteltävää ideointiprosessia tarkastellaan vähän yleisemmällä tasolla kiinnittämällä huomiota prosessin eri vaiheisiin. Tarkoituksena on auttaa ohjaajia soveltamaan ja kehittämään omia menetelmämalleja sekä antaa vinkkejä osallistavan prosessin ohjaamiseen.

Osallistavat ideointiprosessit voivat olla kestoltaan, menetelmiltään ja toteutukseltaan hyvinkin erilaisia, mutta niistä voi erottaa neljä osavaihetta, jotka ovat 1) virittäytyminen, 2) suunnittelu, 3) ideoiden tuottaminen, 4) ideoiden esittäminen ja julkaiseminen sekä 5) ideoiden etenemään vieminen ja seuraaminen. Ideointiprosessi voi edetä vaiheittain alkaen virittäytymisestä ja päättyen idean etenemään viemiseen ja seuraamiseen. Asiat voivat tapahtua osin myös yhtaikaisesti, jolloin vaihetta ei voi niin selkeästi erottaa toisistaan.

Eri osavaiheet muotoutuvat ideoivan yksilön, ryhmän, ohjaajan, ympäristön, käsiteltävien aiheiden sekä yhdessä sovitujen tavoitteiden mukaan. Ohjaajan rooli on keskeinen ja tärkein taito osallistavan prosessin hallinta. Ohjaajan tehtävänä on pitää langat käsisä ja huolehtia siitä, että nuorten osallisuus toteutuu jollakin tasolla prosessin eri vaiheissa. Parhaimmillaan ohjaaja on innostava inspiroija, ryhmähengen luoja ja turvallisuuden rakentaja, joka vaikuttaa jokaisen osallisuuden kokemukseen ja lopulta tekee itsensä tarpeettomaksi luoden tilaa nuorten ideoille.

Menetelmän valintaan vaikuttavat ryhmän jäsenten kokoonpano (ryhmän koko, ikä jne.), toiveet, tarpeet sekä taitotasot, ohjaajan taidot, kokemus ja kiinnostus sekä käsiteltävä teema ja yhdessä sovitut tavoitteet. Luonnollisesti myös käytävissä oleva tila, välineet, aika ja paikka vaikuttavat siihen, millainen menetelmä tai työskentelytapa valitaan.

2.3.1. Viritäytyminen

Viritäytymisvaihe luo pohjan yhdessä tekemiselle ja teeman käsitteilylle. Sen voi nähdä ryhmän jäsenen mielenjakehonnivireytilän sekä ryhmän kokonaisenergian viritäytymisenä sellaiselle taajuudelle, joka tukee yhdessä ajattelemista ja toimimista. Hyvä viritäytyminen herättää keskinäistä luottamusta, avaa aisteja, luo innostusta ja vahvistaa ryhmän toimintakykyä.

Ryhmän viritäytymisessä voi hyödyntää monenlaisia keinoja ja työkalun valinta riippuu siitä, mikälaisia viireitä työskentelyjatkossa osallistujilla vaatii: tarvitaanko esimerkiksi luovaa heittäytymistä vai erityistä keskittymistä. Merkitystä on myös ryhmän kehitysvaiheella. Alussa, kun ryhmän jäsenet eivät vielä tunne toisiaan, on syytä aloittaa tutustumista ja kontaktia helpottavilla harjoituksilla. Kun ryhmän jäsenet ovat jo tuttuja keskenään, tutustumista voidaan syventää tai keskittävää myös muutoin luottamuksellisen ilmapiirin rakentamiseen erilaisin lisetutustumista ja vuorovaikutusta edistävien sekä ilmapiiriä vapauttavien harjoitteiden avulla. Viritäytyminen voidaan toteuttaa myös teemaan orientoitumisena ja jatkotyöskentelyyn keskittymisenä, jolloin erillistä suunnitteluvaihetta ei välttämättä tarvita.

- ks. viritäytymisohjeita s. 25–27

2.3.2. Suunnittelu

Suunnitteluvaihe voidaan toteuttaa osana osallistavaa ryhmäprosessia, jos nuorten aktiivinen rooli suunnittelussa nähdään kokonaisvaltoiseen näkökulmasta tarkoituksenmukaisena ja jos siihen on käytettävissä riittävästi aikaa. Tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, vaan suunnittelu voi olla myös ohjaajalähtöinen, kun prosessi muutoin mahdollistaa nuorten osallisuuden toteutumisen.

Suunnitteluvaiheessa voidaan keskittyä käsiteltävään teemaan valintaan, tavoitteiden määrittelyyn sekä prosessin toteutuksen

suunnitteluun. Tässä vaiheessa voidaan myös sopia ryhmän pelisäännöistä ja muista mahdollisista toimintaan vaikuttavista seikoista. Erillistä suunnitteluvaihetta ei kuitenkaan tarvita, jos asioista on jo sovittu ennalta. Näin esimerkiksi, jos ryhmä on nimeäytynyt koottu avoimena ja kehittämisenä joiakin nuorille suunnattua toimintaa tai palvelua. Tavoitteen määrittelystä tai sen tarkentamisesta on kuitenkin hyvä sopia yhdessä nuorten kanssa. Vähintäänkin on hyvä varmistaa, että osallistajat hyväksyvät ennalta annetun tavoitteen. Ohjaaja voi myös asiantuntemukseensa nojaten valita etukäteen menetelmän, jota systemaattisesti noudattaa.

Myös teema voi olla ohjaajan valinta, kunhan se on riittävän välillä ja jättää tilaa nuorten näkemyksille. Olemassaolevan valinnassa on, että se voidaan kytkä nuorten kokemusmaailmaan. Ohjaajan läsnäolo ja kuunteleminen taito, herkkyys ja tietoisuus vaikuttavat merkittävästi käsiteltävään teemaan. Ohjaajan joustavuus ja rohkeus ilmenee kyvyssä auttaa käsittelemään nuoria puhuttelevaa yllättävääkin teemaa. Ohjaajalla tulisi olla elefantin korvat, etanan tuntosaivet ja suursuuri sydän.

Teeman valintaa voidaan ohjata esim. seuraavien virikkein:

- lehtiartikkelit, joissa kriteereinä ajankohtaisuus ja tarttumapinta nuorin
- sosiaalisen median päivitys, esim. twiitti, Facebook päivitys tai WhatsApp-viesti
- elokuvat, joissa kriteereinä myös ajankohtaisuus ja tarttumapinta nuorin, esim. Leijonasydän, Aavikon kuika, 8-pallo, Kerron sinulle kaiken, Tumman veden päällä, Tummin perhosten koti, Betoniyö, Pään seinää jne.
- TV-sarja tai -ajankohtaisohjelma, dokumentti
- musiikki, melodia & sanat
- kuvat
- vierailu esim. kunnanvaltuuston ja yhdistyksen kokouksiin, vastaanottokeskuksiin, vanhainkotiin, päiväkotihin, kaatopaikalle, harrasteisiin, lähiympäristöön jne.

- luonto
- kirjallisuus
- konsertit
- teatteri
- Nuortenideat.fi-palvelun idea
- poliittinen päätös/kannanotto.

2.3.3. Ideoiden tuottaminen

Ideoita voidaan tuottaa monin eri tavoin ja vaihe voidaan jakaa myös erillisiin osavaiheisiin. Näin esimerkiksi prosessissa, joissa tähdätään toiminnan tai ympäristön kehittämiseen, ideoiden tuottamiseen tähtäävä vaihe voidaan aloittaa *ryhmittäisten kartoittamisella* ja edetä siitä *luovan ideointin* sekä *ideoiden jalostamiseen*.

Nkkytilanteen kartoittamisen voi toteuttaa ongelma- tai voimavaroilähtöisellä tai molempia tapoja yhdistäen. Ongelmalähtöisessä toimintamallissa lähdetään liikkeelle nostamalla esiin teemaan liittyviä ongelmia tai haasteita. Ongelmien kartoittamisessa on se hyöty, että osallistajat saavat mahdollisuuden purkaa tyytymättömyytään ja että se viritää luovuutta ja auttaa löytämään hedelmällisiä ratkaisuja koettuihin ongelmiin. Ongelmien esiin nostaminen voi toki nostaa pintaan myös negatiivisia henkeä ja vastakkainasettelua nuorten ja aikuisten välille. Etenkä, jos tavoitteena on arvioida fyysisen ympäristön lisäksi myös ihmisten toimintaa. Ongelmien kartoittaminen on tärkeää, mutta ongelmiin ei kannata juuttua vaan edetä heti ideointivaiheeseen.

Voimavaroilähtöiset mallit painottavat toiminnan vahvuuksia ja niissä voidaan lähteä liikkeelle unelma- tai tavoitekuvaan luomisesta. Voimavaroihin ja mahdollisuuksiin keskittymisen tukee positiivisen ilmapiirin rakentamista ja yhteisöllisyyden tunnetta. Lähtökohana voi olla myös mainittujen lähestymistapojen yhdistelmä, jossa voidaan kartoittaa sekä vahvuuksia että kehittämisskohtia.

Osallisuuden toteutumisen ja tuotosten laadunkin näkökul-

masta on tärkeää, että luova ideointi tähtää vain ja ainoastaan ideoiden tuottamiseen, ei niiden arvioimiseen. Täällön on tarkoituksenmukaisia ruokkia ja ylläpitää vapaata, luovuttavaa edistävää ilmapiiriä, pidättäytyä arvostelusta ja hyväksyä kaikki esiin nousevat, hulluimmatkin ideat. Ideoiden arviointia ja niiden toteuttamisen mahdollisuuksia käsitellään vasta kun kaikki iduillaan olevat ideatkin on saatu talteen.

Ideoiden jalostaminen on hyvä toteuttaa pienryhmissä, joissa jokainen osallistuja tulee kuulluksi. Ryhmät voivat valita ideoiden joukosta sen, jota haluavat ryhtyä edelleen kehittämään, muut ideat voivat jäädä resurssipankkiin myöhemmin hyödynnettäväksi. Valittuista ideoista keskustellaan pienryhmissä dialogisessa hengessä nostamalla esiin niissä piileviä mahdollisuuksia ja riskejä. Tärkeää on, että keskustelussa pyritään tuomaan esille mahdollisimman paljon erilaisia mielipiteitä ja näkökuvia. Ideoista jalostetaan konkreettisia, toteuttamiskelpoisia ja perustettuja ehdotuksia. Ideoiden edelleen kehittäminen voidaan toteuttaa myös luovaa ilmaisukeinoja käyttäen, jolloin lopullisen tuotoksen ei tarvitse olla sellaisenaan toteutettava vaan ajateltua ja keskusteltua herättävää.

Ideoiden tuottamisessa voidaan hyödyntää erilaisia työkaluja, kuten *ryhmäkeskustelua*, *flappi-työskentelyä*, *draamailmoitusta*, *kuutyöskentelyä*, *musiikkia* tai *digitaalia*.

2.3.4. Ideoiden esittäminen ja julkaiseminen Nuortenideat.fi-palvelussa

Prosessin kuussa syntyneet ideat voidaan esittää Nuortenideat.fi-palvelussa hyvin perusteltuna ja havainnollistettuna kirjoituksina, videoituina draamatuoksina, kuvina, musiikkina, digitaalisena ja niin edelleen. Ideoilla voidaan myös ottaa kantaa olemassa oleviin ideoihin ja vastata kannanotoipytyksiin. Ohjeet ideoiden kirjoittamiseen löytyvät Tietoa palvelusta - sivulta osoitteesta www.nuortenideat.fi.

Nuortenideat.fi on vaikuttamispalvelu nuorille ja nuorten parissa toimiville. Nuoret tekevät omia ehdotuksia sekä

kommentoivat ja kannattavat muiden ideoita palvelussa. Ideoista muodostuu alioitteita, jotka etenevät Kuntalaisaloite-fi-palveluun tai käsitteilyn muuta kautta.

Ideoiden muotoilua, kuvien liittämistä tai videoiden upottamista on mahdollista harjoitella omalla sivustollaan. Harjoitustyömpöisissä voidaan testata ideointia, kommentointia ja kannattamista.

2.3.5. Ideoiden eteenpäin vieminen ja seurainnin Nuortenideat.fi-palvelussa

Organisaatioiden yhteyshenkilöt tukevat nuoria palvelun käytössä. Aikuinen tukee tarvittaen erityisesti kun selvitetään, kenelle idea kuuluu käsitteilyn. Jakaistu idea etenee käsitteilyn joko nuoren itsensä tai organisaation yhteyshenkilön lähtetänä.

Ohjaaja auttaa nuorta toimittamaan idean oikealle taholle käsitteilyn ja huolehtii, että siihen saadaan vastaus. Idean seurainnin kannalta on tärkeä päivittää idean tietoihin, miten sen käsitteily etenee ja mikä on päätös asiaan. Tällä havainnollistetaan päätöksentekoprosessia ja sitä, kenelle asiat menevät käsitteilyn. Vastaus tai päätös asiaan toimitetaan joko nuorelle tai ideaan liittyvän organisaation yhteyshenkilölle.

Vaikuttamispalvelua hyödyntävillä organisaatioilla olisi tärkeä olla oma organisaatiosivunsa palvelussa. Tällöin heille osoitetut ideat löytyvät helposti yhdestä paikasta. Näin varmistetaan myös nuorten saama tuki palvelun käyttöön. Vaikuttamispalvelun voivat ottaa käyttöönsä muun muassa kunnat ja kuntien eri yksiköt, koulut ja oppilaitokset, järjestöt sekä nuorten vaikuttajajärjestöt. Myös valtakunnalliset toimijat voivat hyödyntää palvelua.

Nuortenideat.fi-harjoitusympäristö:
<https://test.nuortenideat.fi/>

2.4. Vaikuttamistoiminnasta kiinnostuneen nuoren ohjaus

Jos ohjaaja havaitsee nuoren, joka on erityisen kiinnostunut yhteiskunnallisista kysymyksistä ja vaikuttamisesta, hänet kannattaa ohjata esittämään tietoja nuorisopalvelujen ja oman oppilaitoksen nettisivuilta sekä asioista perillä olevilta työntekijöiltä. Vaihtoehtoja ovat muun muassa nuorisovaltuusto, oppilaskunta, tukiooppilasto ja muut poliittiset, eettiset tai yleensä jonkin asian puolesta toimivat järjestöt.

Lähes jokaisesta Suomen kunnasta löytyy nuorisovaltuusto, tai jollakin muulla nimellä kutsuttu nuorten edustajisto, joka on huhtikuussa 2015 astuneen kuntalain myötä muuttunut kunnille lakisääteiseksi (Kuntalaki 2015/ § 26). Nuorisovaltuustolla on siis virallinen asema kunnan nuoria edustavana elimenä. Jäsenet edustajistoon valitaan vaaleilla, joten mukaan pääsy ei ole itsestään selvää. Kannattaa kuitenkin ottaa yhteyttä edustajiston puheenjohtajaan tai toiminnasta vastaavaan viranomaiseen, sillä he tietävät parhaiten, miten asiassa kannattaa edetä.

Jos nuori on peruskoulussa tai jossakin oppilaitoksessa, hän voi kysyä myös mahdollisuutta osallistua oppilaskunta- tai tukiooppilastoimintaan. Oppilaskunnan toiminnasta vastaa hallitus, joka voidaan valita vaaleilla, mutta johon saattaa päästä myös ilmoittautumalla vapaaehtoiseksi. Tukiooppilastointaan pääsyä kannattaa kysyä siitä vastaavalta koulun työntekijältä. Kansalaisjärjestöt ottavat yleensä mielellään uusia, asiasta kiinnostuneita jäseniä mukaan ja niissä voi myös tarjoutua monenlaisia tapoja osallistua ja vaikuttaa.

Vaikutajan reittikartta:
<http://reittikartta.vaikikka.fi>

OTA NUORTENIDEAT.FI KÄYTTÖÖN

Kannusta nuoria vaikuttamaan ja ymmärtämään osallistumisen merkitys sekä demokratian keinot maksuttoman Nuortenideat.fi-palvelun avulla.

Nuoret voivat ideoida ja ilmaista mielipiteensä haluamistaan asioista:

Aikuinen on nuorten tukena:

Oman organisaatiosivunsa vaikuttamispalvelun voivat avata esimerkiksi kunnat, koulut, järjestöt tai nuorten vaikuttajajärjestöt. Oma sivu varmistaa, että nuorten esittämät ideat voidaan koota saman organisaatiosivun alle, jolloin ne löytyvät helposti. Omalla sivullaan organisaation yhteyshenkilöt voivat myös esittää ideoita ja kysymyksiä, joihin haluavat nuorten mielipiteitä ja kannanotoja.

Tutustu käyttöohjeisiin ja ota vaikuttamispalvelu käyttöön osoitteessa:
www.nuortenideat.fi/tietopalvelusta

3. Miten vaikuttaa ja viestiä taitavasti? (Miehi Petros)

Osallisuus sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen edellyttävät hyvää vuorovaikutus- ja viestintätaitoja, niin suullista kuin kirjallistaakin. Jotta nuoret voivat aidosti vaikuttaa, tulevat kuulluiksi ja päättäjät todella ottavat nuoret huomioon päätöksenteossa, on tärkeää kyetä vaikuttamaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja perustelemaan kantansa hyvin sekä löytää oikeat kanavat viestin viemiseksi päättäjille.

Hyvien, kehittävien ideoiden luominen yhdessä ja demokraattisten päätösten tekeminen edellyttää dialogisuutta eli vuorovaikutusta, jossa osapuolet tutkivat monimutkaisia ilmiöitä sekä ilmaisevat itseään vapaasti ja toisiaan kuunnel- len ja kuunnioittaen. Dialogista vuorovaikutusta puolestaan tukee assertiivinen viestintätyyli, joka merkitsee taitoa viestiä siten, että viestijä arvostaa itseään tasavertaisesti muiden kanssa. Assertiivinen viestijä ilmaisee itseään avoimesti, asiallisesti ja perustellen. Hän osaa ilmaista reilusti myös eriläviä mielipiteitään. Sekä dialoginen vuorovaikutus että assertiivinen viestintätyyli perustuvat sanattoman ja sanallisen viestinnän osatekijöihin ja -taitoihin, joita on tärkeää tiedostaa ja harjoitella, jotta vaikuttamisesta niin suullisin, kirjallisin kuin taiteellisinakin keinoin tulisi mahdollisimman tehokasta.

3.1. Dialogisten taitojen kehittäminen

Dialogisuuden ytimen muodostavat eri taidot: taito kuunnella aidosti, ilmaista itseään suoraan, hyväksyä erilaisia mielipiteitä sekä kuunnioittaa muita. Seuraavassa esitellään harjoitteita näiden taitojen kehittämiseen.

Taito kuunnella aidosti

Aidosti kuunteleva henkilö on läsnä viestintätilanteessa ja yrittää ymmärtää puhujan näkökulmaa, vaikka ei hyväksyisikään puhujan näkemystä sellaisenaan.

Kuuntelutaidon harjoitus:

Läsnä olevaa kuunteleva voidaan harjoittaa esimerkiksi asettamalla parin kanssa seisomaan vastakkain ja luettelemalla vuorotellen numerot: 1, 2 ja 3. Kun lukujen luetteleminen onnistuu vaihtaa, vaihdetaan luvun 2 tilalle taputus eli harjoitus etenee: 1 – taputus ja 3. Kun tämä vaihe onnistuu vaihtaa, siirrytään vaiheeseen, jossa luku 3 vaihtuu polkausuksi. Harjoitus etenee siis: 1 – taputus – polkausu. Mikäli harjoitusta tehdään ryhmässä, on hyvä kokeilla kuuntelemista ja läsnäoloa useamman parin kanssa. Kuuntelutaidon harjoitusta voidaan käyttää milloin tahansa ryhmän viritäytymisharjoituksena.

Taito ilmaista itseään suoraan

Suora puhe on dialogisuuden haasteellisin tehtävä ja se edellyttää hyvää itsetuntemusta, itsensä arvostamista ja rohkeutta. Suora puhe ei tarkoita toisten tunteista pilittämistä asioiden töksyttämistä, vaan tiedostavaa, aitoa, avointa ja totuudellista vuorovaikutusta. Kyse on oikeastaan ilmaisusta, jossa välitetään moniväkkäisiä kielitoimintoja ja piliovesteitä ja erotetaan toisistaan tosiasiat (mitä) faktisesti on tapahtunut, tulkinnat (mitten) tulkitsen tilannetta sekä tunteet (mitä) tunteita asia herättää.

Epävarmuuden nauttaminen on osa aitoa ja totuudellista vuorovaikutusta. Joskus epävarmuus voi kuitenkin kääntyä puhujaa vastaan, etenkin tilanteissa, jossa viesti toistamiseen torjutaan. Sekä tilallinen kiltteys että tilallinen aggressiivisuus voivat haitata viestin perille menemistä ja erilaiset ihmiset hyötyvät jämäkän taidon ilmaisun harjoittelemisesta.

Taidon ilmaisun harjoitus

Ohjaaja pyytää osallistujia asettumaan pareittain vastakkain, noin 4–5 metrin etäisyydelle toisistaan. Tehtävänä on kuvitella tilanne, jossa henkilö A on jo pitkään käyttänyt hyväkskeen henkilön B kätteyttyä ja lähestyy häntä jälleen kerran pyytämällä jotakin palvelusta. Henkilö A siis kävelee puhe-etäisyydelle henkilö B:tä ja esittää pyyntönsä. Henkilön B tulee kieltäytyä jämäkästi sanomalla esimerkiksi, että ”Kiitos kun kysyt, mutta vaihdettavasti en voi suostua.” Tärkeää on, ettei B ryhdy selittelemään, vaan toistaa sanomansa silmin katsoen, mahdollisimman vakuuttavasti. Henkilö A tehtävänä on puhua B ympäri ja samalla arvioida hänen viestinsä vakuuttavuutta. A palaa omalle paikalleen vasta, kun tuntee viestin riittävän tehokkaaksi. Rooleja vaihdetaan ja lopuksi jaetaan kokemuksia harjoituksesta: mitä palveluksen pyytäminen ja siitä kieltäytyminen tuntuivat? Mikä tuntui vaikealta/helpolta? Mitkä seikat äänensävyssä, ilmeissä ja muussa kehon kielessä saivat toisen osapuolen ottamaan viestin todesta?

Taito hyväksyä erilaisia mielipiteitä

Dialogisuus edellyttää käsiteltävien asioiden eteen pysähtymistä, pohittamista ja omien ajatusten reflektointia sekä luottamusta kädysten purkamista.

Luottamun käsäilyksen purkamisen harjoitus

Ryhmä tai ohjaaja valitsee aiheen, joista kukin kirjaa yksilölliset ajatuksensa ja mielipiteensä. Hyvä aihe luottamun käsäilyksen purkamiseen on tunteita herättävä, sillä usein tunteisiin kytketyt asiat ovat luottamusta ja vaikuttavaimmissa syvästi. Yksilötyöskentelyn jälkeen jakaudutaan kolmen hengen ryhmiin, jossa kuunnellaan toisten ajatuksia aiheesta ja yrittäään yhdessä löytää mahdollisimman monia puolia, ajatuksia ja mielipiteitä käsiteltävästä aiheesta. Aihe voidaan

nähdä kuutona, jonka sivuja kuvaavat aiheen eri puolet. Luottamun käsäilyksen purkamisen on enimmäinen harjoitus myös argumentointia eli perustelutaitoa harjoittellessa.

Taito kuunnioittaa muita

Toisen ihmisen kuunnioittaminen edellyttää kaikkien, itsensä ja toisten, ajatuksien pitämistä arvokkaina. Lähtökohdana toimii oman rojalisuuden ymmärtäminen ja sen oivaltaminen, että multa voi oppia, jos on malttia kuunnella.

Kuunnioittamisen harjoitus

Aktiivista kuunnioitusta ja kuuntelemisen taitoa voidaan harjoitella kokeilemalla esiintymistä yleisölle. Yksi ryhmästä asetuu ryhmän eteen ja yrittää kertoa edellisestä kesälomastaan tai muusta hyvin helposta aiheesta. Aluksi ryhmä on huono yleisö eli se ei kuuntele eikä kuunnioita ja keksii kaikkia mahdollisia tapoja osoittaa sekä satunnoin että sanallisin västein epäkuunnioitustaan. Puhujia yrittää parhaansa mukaan jatkaa. Ohjaajan pyynnöstä yleisö muuttuu kuunnioittavaksi ja kuuntelevaksi ja viestii sitä satunnoin ja sanallisin keinoin. Esiityksen jälkeen tunneilmia puretaan: mitkä esiintyjästä tuntuivat? Mitkä yleisöstä tuntuivat? Useampi ryhmästä voi kokeilla roolia esiintyjänä.

Harjoituksessa voidaan pohtia myös sanattonta viestintää. Miten monin tavoin, ilmein, elein, liikkein, äänenpainoin ja -sävyin viestimme kuunnioitusta tai epäkuunnioitusta?

3.2. Viestintätavallilla on väliä

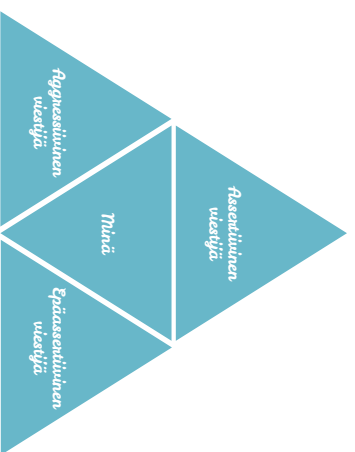
Assertiivinen viestintätyyli tarkoitaa tahtoa ja taitoa viestiä siten, että sekä omat että toisten oikeudet toteutuvat. Assertiivinen viestintä perustuu tasapuolisuuteen ja vuorovaikutteisuuteen eli periaatteisiin, jotka ovat demokraattisavallisuuden ja osallistavan kasvatuksen ytimessä.

Assertiivisen viestinnän vastakohta on aggressiivinen viestintä, jossa tiedostetaan tai tiedostamatta jätetään huomioimatta toisten oikeudet ja mielipiteet. Ilmaisus on mustavalkoista;

asiat, ovat oikein tai väärin. Epäasertivisella viestintätyyliä tarkoitetaan puolestaan tapaa, joka ilmenee vaikeutena pitää oma puoltaan tai ilmaista oma ajatuksiaan edes silloin, kun niillä olisi todella merkitystä. Usein epäasertivisuuden taustalla on huono tsetunto tai puutteelliset viestintätaidot. (Huhtinen 2013)

Tyylilbedmie-harjoitus – miltainen on sinun viestintätyyli?

Ohjaaja avaa kstiteet: mit? tarkoitavat n?m? kolme tyyli? Laaditaan tilaan, esimerkiksi maalarinteippi? tai tuoleja hyv?ksi k?ytt?en, kolmio, jonka kulmat ovat: asertivinen viestij?, aggressivinen viestij? ja ep?asertivinen viestij?. Kolmion k?rjet ilmaisevat voimakasta suuntautumista kyseiseen tyyliin ja kolmion keskustaan ment?es? tyyli neutraalisuuta. Nuoret asettuvat kolmioon sille kohdalle, johon tuntevat viestij?n? sopivansa ja pohtivat, miksi asettuvat juuri valitsemaansa kohtaan. Sijainnit ja niiden merkitys puretaan yhteisesti keskustellen. Ohjaaja kysyy: miksi valitsit juuri t?m?n kulman?

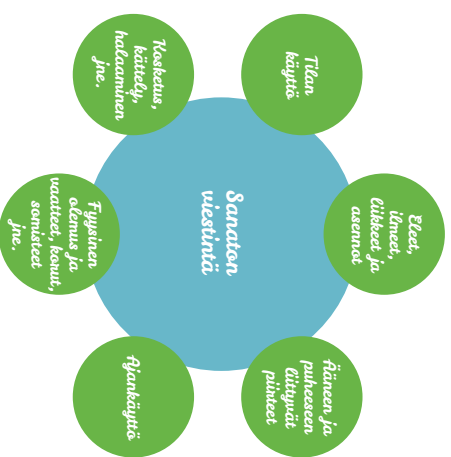

Pohdittavana ryhm?ss?: miten viestint?tyyli vaikuttaa osallisuuden kokemiseen?

3.3. Miten vaikuttaa taitavasti sanattomin ja sanallisin keinoin?

3.3.1. Sanattoman viestinn?n taidot

Suurin osa vuorovaikustestamme ja viestinn?st?mme on sanattonta ilmaisu. Sanaton viestint? on totuudellisesti, merkityksellisesti ja usein my?s vaikeammin muokattavampaa ja kehitett?v?mp? kuin sanallinen ilmaisu. Sanattoman viestinn?n piirteiden tiedostaminen onkin ensisijaisia sek? omaa ilmaisuja ja vaikuttamisen kyky? kehitett?es? kuin toisten ilmaisutapaa tutkittaessa.

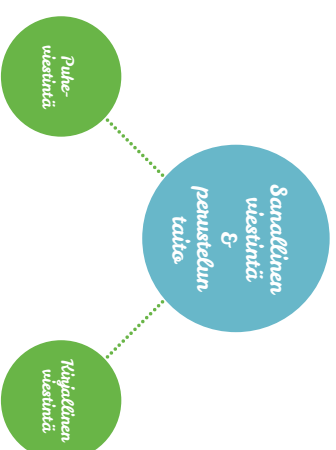
Tunnistatko sanattomat viestit?

Sanattomien viestien tunnistamista ja tiedostamista voi kehittää viestinn?n ja vaikuttamisen harjoitteiden avulla. Samalla harjoitteet toimivat my?s ryhm?toimintaa ja ideointiprosessia virit?v?n? harjoituksina.

3.3.2. Sanallisen viestinn?n taidot

Vaikka sanattoman viestinn?n osuus vuorovaikutuksessa onkin sanattonta suurempi, on sanallisella viestinn?ll? merkitt?v? osa. Taitava sanank?ytt?j? kykenee vaikuttamaan ymp?r?st?ns?n yhteis?n ja yhteiskuntaan tehokkaasti niin suullisin kuin kirjallisin keinoin. Taidokasta ja vaikuttavaa sanallista ilmaisuja tarvitaan sek? ideointiprosessin vuorovaikutustilanteissa ett? ideoiden viimeistelys? ja muokkauksessa.

Perusteleminen eli *argumentointi* liittyy niin kirjalliseen kuin suulliseenkin ilmaisuun ja se on vaikuttamisen merkitt?vin v?line. Hyv?s? perustelutaidossa yhdistyv?t j?rki, tunte ja tahto. Kattavin perusteluihin tukeutuva argumentointi, uskottava esiintyminen ja taitava kirjallinen esitt?minen on tehokkainta vaikuttamista.

Argumentointi rakentuu v?lteen tai idean ym?rille. Hyv?s? argumentoinnista perussanoma selvitt?v? vaihtelomasti. Ytimekk?it? perusteita ovat esimerkiksi:

- k?ytt?m?n esimerkit
- tavat ja tottumukset
- arvot ja toimintaperiaatteet
- hy?y, vastaavat tapaukset ja t?m?n ja ongelman tunnettuus

- asiantuntijan mielipide, tilasto ja tutkimustieto
- synn ja seurauksen kuvaus
- v?rkk?is kieli: sanonnat, lainaukset, vertaukset jne.

Argumentointia kannattaa my?s havainnollistaa tehokkaalla ja tarkoituksellaisella sanattomalla viestinn?ll?. V?rkk?k?it? yksinkertaisella ja johdonmukaisella kielensuorituksella ja apuv?lineill?, joita ovat muun muassa video, kuva, kartta, esite, moniste ja juiste. Nuortenideat.fi-palvelu mahdollistaa idean digitaalisen havainnollistamisen; kuva tai video voidaan liittää idean havainnollistukseksi tueksi.

• ks. argumentointiharjoitus s. 25

Miten esiinty? ja neuvotella taitavasti?

Sanallisen viestinn?n taitoja tarvitaan niin vapaassa keskustelussa kuin my?s neuvottelessa ja esiintyess? Kuuntelu- ja perustelutaidot ovat viestinn?n kulmakivi?.

Neuvottelu on tavoitteeseen pyrkiv? vuorovaikutustilanne, jossa yleens? erimieliset osapuolet pyrkiv?t löytämään yhteisen ratkaisun keskustellen ja toisaan kuunnellen. Nuorten ideoidessa ajatuksiaan Nuortenideat.fi-palveluun keskustelu ja neuvotteletaidot korostuvat ja ohjaaja voi tiedostetusti tukea prosessia tehden n?kyv?ksi neuvottelun dialogiset osataidot:

- ennakointi- ja suunnittelutaidot
- yhteisty?taidot: kuunnelu, luottamus ja empatia
- kuuntelemisen taidot: aktiivisuus ja avoimuus
- verbbaalisen viestinn?n taidot: kohdentaminen, j?sent?minen, perusteleminen ja havainnollistaminen sek? kysymystekniikka
- nonverbaalisen viestinn?n taidot

Esiintymistaito liittyy saumatta neuvotteluun - jokaisen puheenpuheen voi nähdä pienimuotoisena esityksenä. Nuorten-idea.fi-palvelu tarjoaa mahdollisuuden myös idean digitaaliseen esittämiseen esimerkiksi videon tai digitarinan muodossa. Tällöin korostuvat esiintymistaidot. Esiintymiseen vaikuttavat useat tilannesidonnaiset osatekijät, mutta keskeisimpinä taitoina voidaan pitää seuraavia:

- taito käyttää sanaintoa ja sanallista viestintää tarkoituksenmukaisesti
- taito vuorovaikuttaa erityisesti huomioida yleisö/kuulijakunta
- taito hallita esiintymisjännitystä
- taito tehostaa sanoman ymmärtämistä eli taito kondensata, jäsentää, havainnollistaa ja perustella esitystä.

Miten kirjoittaa vaikuttavasti?

Vaikutuksen ideoiden kirjoittaminen Nuortentaido.fi-palveluun on useimmiten ryhmän tai yksilön ajatteluprosessin tulos, jonka hionnisen ja viimeistelyn ohjaaja voi merkittävästi vaikuttaa: mitä viimeistellympi idea, sitä vaikuttavampi idea.

Kirjoittaminen on vaiheittain etenevä prosessi:

1. Ideointivaihe tarkoittaa aiheeseen perehtymistä, mielikartan rakentamista, sekä kuutiolointia eli aiheen tarkastelua usealta eri kannalta. Erilaiset osallistavat ideointiprosessit toimivat hyvin ideointivaiheina.
2. Luonnosteluvaiheessa aiheesta kirjoitetaan vapaasti. Kirjoittamisessa kannattaa edetä helposta vaikeaan, tutusta tuntemattomampaan -otteella. Tärkeää on saada kirjoittamisprosessi käyntiin.
3. Muokausvaiheessa teksti jäsentyy lopulliseen muotoonsa, sen tyyliä ja sanavalintoja hiotaan.
4. Viimeistelyvaiheessa tarkistetaan tekstin oikeakielisyys ja ulkoasu. Teksti otiskoidaan.

Kirjoitusprosessin eri vaiheissa palautteen pyytäminen ja saaminen on tärkeää. Palautteen antajana voi toimia koko

ryhmä, yksittäinen ryhmän jäsen tai ohjaaja. Vaikutuksen idean kirjoittaminen edellyttää nuoretta taitoa vastaanottaa rakentavaa palautetta ja mukata ideaansa palautteen osoittamaan suuntaan.

Vaikututtaminen taiteellisin keinoin

Idea voi olla myös taiteellisen prosessin synnyttämä tuotos, video, kuva tai vaikka digitarina, jossa korostuvat vaikuttavan sisällön lisäksi tekniset taidot. Digitarinan työstämisessä on seuraavia vaiheita:

1. Valmistelu, käsikirjoitus: aihe, näkökulma, roolit, vuorosanat, testaus
2. Tarinan rakentaminen & kuvaaminen
3. Videon muokkaaminen, koostaminen ja jakaminen

- ks. lisätietoa Multisilta & Niemi (2014) Rajaton luokkahuone

Tarinat tableteilla digitaalisiksi:
www.lukukunto.fi/media/nallisto/tuottaminen/digitarinat.pdf

Digitarinat:
www.vallika.fi/mina/digitarinat

4. Osallistavia menetelmiä

(PIEZO JUWTTILA-VITTIKKA + VIERI PEITSO)

4.1. Tutustumis- ja vuorovaikutusharjoitteita

Osallistavissa ideointiprosesseissa ryhmäytymiseen on kiinnitettävä erityisesti huomiota. Tutustumiseen ja läsnäolevaan vuorovaikutukseen on hyvä käyttää aikaa erilaisiin harjoituksiin.

Vuorovaikutusharjoitus painin kanssa.

Kädet vastakkain, kämmenten välissä noin 2–3 cm. Johtaja kuljettava johdettavaa ilman sanoja. Taustalla inspiroivaa, innostavaa musiikkia. Johtaja vaihtuu. Harjoituksen tavoitteena on tunnustella ja aistia toisen tapaa liikkua, olla olemassa. Pareja vaihdellaan siten, että mahdollisimman monet työskentelevät keskenään. Harjoitus puretaan keskustellen: millä harjoitus tuntui? Millaisia huomioita syntyi? Sujutko työskentely jonkun toisen kanssa paremmin kuin toisen?

Puolipelaus painin kanssa.

Molemmat osapuolet ovat pelaajia ja aktiivisia liikkujia. Myös eleitä ja ilmeitä voidaan pelata. Harjoitus etenee seuraavasti: Toinen pareista tekee liikkeen/eleen/imeen, jonka toinen pelaa. Pelaaja jatkaa ja tekee oman liikkeensä, eleensä ja ilmeensä, jonka toinen puolestaan toistaa. Taustalle ryhmää inspiroiva musiikki.

Sinä, sinä, sinä – seis ja kättely –harjoitus pöydästä.

Ryhmä asetuttu piiriksi ja ohjaaja aloittaa ketjun, jossa hän noittaa sormellaan, katsoo silmiin ja sanoo: sinä, jollekulle ryhmän jäsenistä. Ohjaaja kävelee osoittamansa henkilön paikalle. Ohjaajan valitsema henkilö puolestaan valitsee kätseen, osoittamislleen ja sanallaan seuraavan henkilön, jonka paikalle kävelee. Ketju etenee ja ohjaaja pysäyttää liikkeitä säännöllisin väliajoin. Ohjaaja voi lisätä ketjuja, jolloin liikkumisen ja kohtaamisen määrää lisääntyy. Kun ryhmä pysähtyy ohjaajan pyynnöstä pöytämuodostelmaan, voi ohja-

ja antaa ryhmälle pieniä tehtäviä, esimerkiksi käteile oikealla olevaa henkilöä. Like ja pieni sählääminen synnyttää iloa ja purkaa jännitystä.

Nimi & liike

Nuoret asetuttavat piiriin, kukin liittyy omaan nimeensä liikkeeseen, jonka myös esittää ja koko ryhmä toistaa liikkeen. Kierros käydään läpi useamman kerran ja tähtia kiilohyretään, jotta saadaan aikaan iloa ja liikettä.

Astu askel eteenpäin

Nuoret seisovat piirissä. Kukin esittää vuorollaan itseään koskevan lauseen, esimerkiksi: ”Astu askel, jos olet joskus laulanut sulikussa.” Kaikkien sulikussa joskus laulaneiden on astuttava askel eteenpäin. Sitten kaikki astuvat taas askelleen taaksepäin ja seuraava piirissä jatkaa: ”Astu askel eteenpäin, jos...”

Mene, jos

Mene, jos sinulla on...

Mene, jos omistat...

Mene, jos sinä olet...

Mene, jos pidät...

Nuoret istuvat piirissä, piirin keskellä seisoo yksi, aluksi ohjaaja ilman paikkaa. Keskellä olevan tavoitteena on ryöstää itselleen paikka ja hän kutsuu ryhmäläisiä liikkeeseen edeltä mainituilla kysymyksillä. Paikkaa vailta oleva henkilö voi kertoa ainoastaan itseään koskevia asioita. Niiden henkilöiden, joita käsky koskee on irrottauduttava penkistä ja etsittävä itselleen uusi paikka. Omalle paikalleen ei saa palata.

Katka

Sovitaan, että tila on Suomen kartta. Ohjaaja pyytää asettumaan hiljaisuuden vaihtessa sille kohdalle karttaa, jossa nuori on syntynyt. Karttahaarjotus puretaan ohjaajan johdolla. Koska asettuminen kartalle tapahtuu hiljaisuuden valitessa, saat-

tavat hyvinikin joensu ja Vaasa olla rinnakkain. Huumor ja hilpeys ovat sallittuja, tarkoituksenmukaisiakin. Ohjaaja pääsee näin käsitukseen myös yksilöiden tavasta hahmottaa tilaa.

4.2. Viestinä ja vaikuttamisen harjoitteita

Eukuharjoitus tekstipöytästä.

Harjoituksessa keskitytään äänen painoihin, korkeuteen ja voimakkuuteen sekä puheen rytmitykseen. Harjoitusta voi varioida eri tavoin.

- Sama teksti luetaan eri nopeuksilla.
- Luettu tauotetaan.
- Tekstin lisätään tunnetta: esim. pelko, viha, suru, ilo, ihastus jne.
- Puheeseen lisätään tyyli esim. uutisengluttyyli, salaperäisen tarinoinnin tyyli jne.

Minuuttipuhe!

Vaimitellaan minuutin puheenvuoro aiheesta: Miksi on tärkeää, että nuoret vaikuttavat? Keskustelua ajasta, puhelisuudesta ja hiljaisuudesta.

Fyysinen olemuksen merkitykseen liittyviä harjoitteita:

Mitä mukaan julkaisesta opettajastani!

Myönneistä muistelu ohjaajien ulkoisesta olemuksesta tai tunnusmerkeistä. Mitä ulkoiset elementit kertovat?

Saako koskettua? Tuka saa koskettua?

Keskustelua ryhmässä ohjaajan johdolla koskettamisen kulttuurista, kosketus okapäästä jne.

Miehen tulen tilaan?

Harjoitellaan tulemistä ryhmätilaan pelokkaasti, uteliaasti, innokkaasti, divan elkeen ja niin edelleen. Harjoitellaan myös tilassa olemista, katseen kohdistamista ja levollista olemista ihmisten ympäröimänä.

Argumentaatioharjoitus

Opetus- tai ohjaustilanteessa valitaan yhdessä argumentoitava konkretinen ajatus/idea, joka koskettaa tai herättää tunteita ryhmän nuorissa. Tärkeää olisi, että ajatus tulisi nuorilla itseltään. Nuorten tarjoama idea on osa kuulullista tulellemisen prosessia. Kukin kirjoittaa kymmenen minuutin ajan sekä tunteeseen että jälkeen liittyviä perusteluita aiheesta – puolesta tai vastaan tai sekä että. Yksilövaiheen jälkeen perustelut esitetään kolmen hengen ryhmässä ja parhaat perustelut yhdistetään. Kukin ryhmä esittää perustelunsa.

Harjoitus puretaan yhteisesti keskustellen: pohditaan argumenttien laadua, aitoutta ja vaikuttavuutta. Argumentti-harjoituksena voi toimia myös vaikuttava teksti, esimerkiksi mielipidekirjoitus, josta etsitään vaikuttavia perusteluita. Yhdessä voidaan pohtia myös yleisesti argumentointia sosiaalissa mediassa: löytyykö kannanotoille vaikuttavia perusteluita?

4.3. Viritävyymisharjoitteita

Janat ja kaatat

Janolla ja kartoilla voidaan kokonaisvaltaisesti, fyysisesti ja toiminnallisesti havainnollistaa esimerkiksi tunnetiloja, kannanoitoja, kokemuksia tai tapoja toimia.

Ohjaaja esittelee esimerkiksi janan, jonka toisessa päässä ovat kielelliset tunnelmat tulevasta kesästä. Nuoret asettuvat janalle tuntemustensa mukaan. Kesän odotuksista päästään keskustelemaan mahdollisista kestyöpaikoista. Mikäli nuoret kokisivat aiheen puhuttelevaksi, teemaa voitaisiin ottaa käsitteilyn ideointiprosessissa.

Karttatehtävään ohjaaja voi valita esimerkiksi koko maailmaa koskevan kartan. Hän esittelee tilan olevan maailmankartta. Hän pyytää nuoria siirtymään sille kohdalle mailimankartta, jonne haluaisi matkustaa. Näin viritävydytään kohti toiveita ja unelmia. Millaisia unelmia nousee esiin? Ideointiprosessia voitaisiin jatkaa pohdintalla, miten unelmat voisi saavuttaa. Mitä uusia, esimerkiksi kansainvälisyyteen liittyviä ideoita voisi luoda?

Eukalaiset uafinuat

Ohjaaja pyytää:

- a) Ota laukusta jokin sinulle merkittävä esine/asja ja kerro, miksi se on sinulle tärkeä.
- b) Valitse sinulle merkittävä kuva. Perustele, miksi kuva on vaikuttava.
- c) Valitse pöydältä olevista esineistä jokin, joka puhuttelee sinua. Perustele.

Valintaprosessi ja tehtävän purkaminen yhdessä nuorten kanssa tuo nuoret läsnäoleviksi ryhmään. Samalla herkästi kuunteleva ohjaaja pääsee kiinni nuoren tunnelimiin ja ajatuksiin, joista voidaan nostaa ideointiprosessin teema. Teema voidaan puolestaan lähtää käsittelemään ohjaajan ja/ tai nuorten välittämän tavan mukaisesti.

Kehollinen väittäytymien

- a) ensin varpaat ja niiden kosketus alustaan
- b) sitten koko jalkapohja
- c) sitten sääri, jota liikutetaan heiluttaen ja polvea nostaan
- d) sitten reisi, jolloin jalka nousee tosi suorana ylös
- e) sitten lantio, jolloin kävelään kuten malli tai Marlyn
- f) sitten keskikeho
- g) sitten olkapäät ja kädet, joita liikutetaan tehokkaasti
- h) ja lopuksi pää, jolloin kävely pysähtyy ja pää kiertyy rauhallisesti puolelta toiselle ja lopuksi pysähtyy ohjaajan pyynnöstä luontevaan asentoon täydentäen koko kehon hyvää ryhtiä ja läsnä olevaa olemusta.

Läsnäolo- ja luottamusharjoitukset

Ruut

Ryhmän jäsenet muodottavat parreja, joista toinen on auto ja toinen puolestaan autoa ohjaava kuljettaja. Auton silmät sulotaan ja auton toiminnosta sovitaan yhdessä.

*Eteenpäin: yhtiäjäsoinen painallus keskiseltään
Käännös oikealle: painallus oikeaan olkapäähän
Käännös vasemmalle: painallus vasempaan olkapäähän*

*Perustus: kosketus molempiin olkapäihin
Pysähdys: kosketus pään päälle*

Ohjaaja ja ryhmäläiset yhdessä rakentavat autoradan, jonka kuljettaja ajaa autoltaan. Ratoja muunnellaan ja auto/kuljettaja-osia vaihdetaan. Lopuksi harjoituksen tunnelmia puretaan keskustellen ja tunnelmia kuuloistellen:

- Mitä tuntuu liikkuva silmät sidottuna?
- Luotitko kuljettajaa?
- Mitä miltä olti kosketuksesta sanattomana viestinä?
- Miten autot liikkuvat: ripeästi, varovasti, tottelemattomasti jne?
- Autot-harjoitus lisää tiedostamista erilaisuudesta, luottamuksesta ja aisteista.

Nojat

Nojat-harjoituksessa ryhmä asetuu piiriksi ja tarttuu toisiinsa käsistä. Ryhmässä tulee olla tasaluku osallistujia, jotta ohjaaja voi asettua osaksi ryhmää tai vetäytyä tarkkailemaan. Ohjaajan antamasta merkistä ryhmän joka toinen, esimerkiksi sovittu yksiköset nojaavat suoriin vartaloihin eteen ja kakkoset puolestaan suoriin vartaloihin taaksepäin. Syntyy viritäytynyt piiri, jossa on luotettava toinen toisinsa. Ohjaajan merkistä piiri palautuu ennalleen. Osat vaihtuvat: kakkoset nojaavat eteenpäin ja yksiköset taaksepäin. Ohjaajan merkistä piiri palautuu ennalleen.

- Harjoituksen jälkeen keskustellaan luottamuksesta:
- Miltä harjoitus tuntui?
- Uskallanko luottaa vieruskaverini ja siten koko ryhmään?
- Harjoitus toimi hyvin myös ryhmätyöskentelyyn viritäjänä.

Hetki

Ryhmäläiset asettuvat istumaan vastakkain kahdelle tuoliriville. Yhdellä tai kahdella ryhmän jäsenellä ei ole istumapaikkaa, hän tai he seisovat tuolirivisijojen päissä. Kulkakin on vastapäätä noin 3–5 metrin päässä pari, jonka kanssa on tarkoituksena karsen avulla sopimus hetkestä, jolloin paljat vaihtuvat. Sopimus hetkestä solmitaan pelkän karsen avulla. Kaikki muut sanalliset ja sanattomat viestintäkeinot ovat

kiellettyjä. Parien vaihtaessa paikkaa ilman istumapaikkaa olevat yrittävät anaistaa itselleen istumapaikan.

Hetkiä pyritään solmittaan uudestaan jatkuvasti. Pelin toisessa vaiheessa hetkiä voi sopia kenen kanssa tahansa vastakkaisella rivillä ja kolmannessa vaiheessa kenen kanssa tahansa.

- Lopuksi peliä puretaan keskustellen:
- Onnistuiko hetken solmittinen pelkän karsen avulla?
- Onnistuiko hetken solmittinen jonkun kanssa vaivattomammin kuin jonkun toisen kanssa?
- Keskustelua samalle aaltopituudelle viritäytymisestä, erilaisuudesta, ensivaikutelmasta, viestinnän kentistä jne.

4.4. Osallistavia ideointiprosesseja

Paperin kientämään – Ideointi

Jokaisella osallistujalla on edessään paperi, johon hän kirjoittaa muutaman minuutin ajan vähintään kaksi tai kolme ideaa annettusta aiheesta. Tämän jälkeen jokainen antaa oman parinsa vasemmalla puoleltaan olevalle osallistujalle, joka kirjoittaa uuden idean saamaansa paperin. Ajatus on, että paperissa jo olevat ideat auttavat synnyttämään uusia. Tätä jatketaan ainakin viiden siirron ajan. Puhua ei saa. Lopuksi ryhmä valitsee yhdessä paperiensa kirjoitetuista ideoista kolme tärkeintä ja käyttökelpoisinta. Parhaat ideat seulotaan esiin tarvittaessa äänestämällä. Jokaisella osallistujalla on kolme ääntä, jotka hän saa antaa mielestään parhaalle idealle. Eniten ääniä saaneet ideat otetaan jatkokehittelyyn.

Miten kehittää nuorten osallisuutta? – Ideat

(Piiri Junttia-Vitiko)

Välineet: post-it-lappuja, tussseja ja fläppejä

Työskentelyn tavoitteena on tuottaa ideoita nuorten osallisuuden edistämiseksi. Kehittämisen kohteena voi olla järjestö, nuorten työpaikka, nuorisotila, koulu, luokka tai kunnan nuorisopalvelut.

1. Viritelyvaihe, jossa tutustutaan ja luodaan luottamus-

sellista ilmapiiriä toiminnallisten ja kehoa lämmittävien harjoitteiden avulla. Teemaa voidaan lähestyä luomalla pienryhmittäin stilli-kuvia tai patsaita, jotka kuvaavat ryhmän jäsenten jakamaa käsitystä osallisuudesta ja ei-osallisuudesta. Purkuvaiheessa keskustellaan siitä, mitä kaikkea osallisuus voisi olla.

2. Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Jokaiselle ryhmälle annetaan yksi fläppi-paperi ja jokaiselle osallistujalle tussit sekä kolmen värisiä post-it-lappuja. Osallistujia pyydetään aluksi kirjoittamaan esimerkiksi keltaisille post-it-lapuille yhteisöön/ryhmän osallisuuteen liittyviä vahvuuksia eli sellaisia käytäntöjä, toimintatapoja ja osaamista, jota yhteisöllä/ryhmällä jo on. Yksi vahvuus/lappu.

3. Kun vahvuudet on kirjattu, jokainen ryhmän jäsen laittaa vuorollaan yhden lapun fläpille ja kertoo ajatuksensa lyhyesti muille. Kierroksia käydään niin monta, että kaikki vahvuus-laput ovat fläpillä ja ryhmällä on käyty niiden sisällöstä. Tämän jälkeen ryhmän tehtävänä on muodostaa lappuisia teemallisesti yhteen sopivia ryppäitä ja kirjata niille yliaotakkeet. Ryppäät kannattaa sijoittaa fläpille siten, että siihen jää tilaa vielä muille lappu-ryppäille.

4. Seuraavaksi osallistujia pyydetään kirjoittamaan esimerkiksi punaisille post-it-lapuille asioita, joissa yhteisöllä/ryhmällä olisi vielä kehittämistä, jotta kaikkien nuorten osallisuus toteutuisi. Yksi asia/lappu.

5. Kun kehittämisskohdat on kirjattu, meneillään samoin kuin kohdassa 2 siten, että fläpille muodostuu punaisia ot-sikotuja ryppäitä.

6. Tämän jälkeen pienryhmissä ideoidaan ja tuotetaan yhdessä konkreettisia keinoja, jolla nuorten osallisuutta voidaan entistä paremmin edistää. Ideointivaihe voidaan toteuttaa samaan tapaan kuin muut vaiheet eli ensin jokainen kirjaa ideoita ja kehittämissajatuksia esimerkiksi vihreille post-it-lapuille, yksi asia/lappu. Tämän jälkeen ideat esitellään, niistä keskustellaan ja kehitellään ajatuksia eteenpäin siten, että syntyy useampia ideakokonaisuuksia.

7. Pienryhmät valitsivat yhden ideakokonaisuuden, jonka esittelevät muille osallistujille. Muut kommentoivat ja antavat vinkkejä idean jatkokehittämiseksi.

8. Prosessin tuloksena syntyneet ideat jaloitetaan esitettäviksi ja julkaistaviksi Nuortentiedot.fi-palvelussa. Esittämisen tapa voi olla kirjallinen, kuvallinen, videomuotoinen tai erilaisia koostettuja useammasta tavasta. Jos aikaa on, esityksen muotoon kannattaa panostaa ja rohkeista hyvinhän luovien tuotoksiin.

Ohjattu kävelykierros
(Horelli, Kyttä & Kaaja 2002, 37)

Tavoite
Ohjatun kävelykierroksen perusajatus on mennä ryhmänä paikan päälle ja arvioida asuinalueetta systemaattisesti. Menetelmä sopii esimerkiksi yhteissuunnitteluhankkeen käynnistysvaiheeseen tai jälkivaiointiin. Kävelykierrosta on käytetty monessa hankkeessa, muun muassa Helsingin Pihlajiston lähiöparannushankkeessa. Ohjattu kävelykierros koostuu ryhmäkävelyistä ja -keskustelusta. Kävelykierros räätälöidään aina tilanteen mukaan. Menetelmä mahdollistaa suoran vuorovaikutuksen eri ryhmien välillä ja näkemysten lähentymisen, koska mielipiteitä on mahdollisuus tarkentaa keskustelun kuluessa.

Valmistelu

Ennen kävelykierrosta suunnitellaan reitti tutkittavalle alueelle ja se merkitään karttaan. Valitaan n. 5 pysähdyspaikkaa, jotka merkitään karttaan numeroilla. Pysähdyspaikat kannattaa valita siten, että saadaan tietoa juuri niistä asioista, jotka alueella kiinnostavat. Valitaan osallistuva ryhmä, jonka koko ei mielellään saisi ylittää 10 henkilöä. Ryhmään voidaan valita erilaisia näkökulmia edustavia henkilöitä ja eri-ikäisiä (myös lapsia ja nuoria aikuisten joukossa).

Toetus

Kävelykierroksen aikana jokainen merkitsee pysähdyspaikoilla muistiin positiiviset ja negatiiviset havaintonsa ympäristöstä sekä mahdollisia parannusideoita. Mielipiteenvaihtoa vältetään tässä vaiheessa. Kävelykierros voi olla myös rooliteikki, jossa pyritään eläytymään ympäristön eri käyttäjäryhmien tarpeisiin. Kävelykierros päättyy keskustelun sisätiloissa. Keskustelu kestää vähintään 1,5–2 h, usein aikaa vierähtää enemmänkin. Tarjottu ei ole pakotteeksi. Reitti käsitellään paikka kerrallaan; jokainen esittää positiiviset ja negatiiviset havaintonsa vuoron perään ja samalla keskustellaan. Tärkeää on antaa kaikille osallistujille vuorollaan suunvoro. Jos ryhmä on suuri, voidaan keskustelussa jakautua pienryhmiä, jotka tulostavat sovitulla tavalla keskustelun koko ryhmälle esimerkiksi niin, että jokaisesta pysähdyspaikasta tuostetaan 4 positiivista ja 4 negatiivista asiaa.

Dokumentointi

Keskustelu kirjataan sillä tarkkuudella kuin jatkoa ajatellen on tarpeen. Suotavaa olisi, että jälkikäteen olisi mahdollista tarkistaa, kuka sanoi mitkin. Keskusteluissa esiin tulleet teemat kirjataan esimerkiksi fläppitaululle. Olsi hyvä, jos kirjuri olisi erikseen eikä keskustelun vetäjän tarvitisi hoitaa sitä. Ohjattuun kävelykierrokseen liittyvät keskustelut mahdollistavat monentasoisen jatkoanalyysin. Tutkimusellista käyttöä varten keskustelut olisi syytä nauhoittaa tai videoida. Ainakin keskustelun tulokset kannattaa kirjoittaa puhtaaksi ja laatia siitä yhteenveto. Mukaan olisi hyvä liittää kuvia pysähdyspaikoista.

X-alueen suurin ongelma – draamallinen prosessi
(Koskeniemi 2007, 107)

1. Lämmitteilyharjoituksia.
2. Tehdään pienryhmissä pysäytetty kuva tai paitsas tärkeistä aiheesta, esimerkiksi "asuinalueemme/koulumme/nuorten suurin ongelma". Kuva esittää huippukohdan, käyjästyneen tilanteen. Kuvassa täytyy olla päähenkilö ja siihen voidaan käyttää kevyitä kankaita tai muuta helposti liikuteltavaa rekvisiittaa. Ihmiset voivat olla kuvissa paitsi ihmisinä, myös esineitä tai symbolisia elementtejä. Niiden sisältö tulisi kuitenkin olla ulkopuoliselle ymmärrettävä, jotta avautuu va. Kuvissa käytetään eri asioita: ylä-, keski- ja alataso. Keskustelua, näyttävyyttä ja harmoninen näytämölle asetettu.

3. Kuvat näytetään toisille ryhmille tai ulkopuolisille. Pyritään palautetta tarkoituksena tarkistaa, avautuuko kuvan sisältö. Myös palautetta kuvan asettelusta näytämölle annetaan.

4. Muokataan kuvaa palautteen pohjalta. Samalla ryhmä syventää keskustelua teemasta ja tuo siihen uusia näkökulmia.

5. Sytyt ja seuraukset -kuvasarja. Ryhmä muovaa aikajärjestyksessä kuvia ongelmien syistä ja siitä, miten ongelmiaan, eli ilmiönsä kuvataan, päädyttiin. Kuvissa tulee kulkea yksi päähenkilö, joka pysyy koko sarjan ajan samana. Sitteen ryhmä jatkaa alkuperäisestä ilmiönsä kuvasta eteenpäin: kuva siitä, mitä ongelmasta seuraa ja loppukuvaa, joka näyttää ongelmien loppukysymyksen tai avoimen ratkaisun (ei valmista vastausta).

6. Kuvasarja harjoitellaan. Asetelmat tarkistetaan ja harjoitellaan sujuva siirtyminen kuvasta toiseen.

7. Kuvasarjat esitetään ja katsotaan. Kommentteja ja palautetta.

8. Kuvista kohtaukset. Kuvien pohjalta kehitetään sarja pieniä toiminnallisia kohtauksia, joissa voi olla dialogia, mutta pääpaino on toiminnassa. Jokaisen kohtauksen alku ja loppu tehdään pysäytyskuvana.

9. Kohtausarjat esitetään, katsotaan, annetaan palautte.

10. Ryhmäsiirtymät. Sarjan alkuun ja kuvien välille kehitetään rytmikkäät siirtymät, joissa käytetään symbolisia liikkeitä, eleitä, äänimaaisemia, tanssiliikkeitä tai lauluja. Siirtymissä pitää olla vaihteita ja/vai koreografia. Kohtauksesta toiseen siirtymään ylittäväästi ja kekseliäästi. Liikkeen tulee teemallisesti liittyä siirtymään, edelliseen tai seuraavaan kuvaan. Alkuun ja loppuun voidaan tehdä esimerkiksi laulu.

11. Esitys näytetään ja puretaan muiden ryhmien/katsojien kanssa. Esitystä voi purkaa keskustellen tai draamallisesti. Jos esitetään joku ongelma, yleisö voi tehdä kuvia pienryhmissä ongelman ratkaisusta.

Dieloginen työseminari

Seminaarin osallistujat eivät yleensä voi vaikuttaa tilaisuuden agendaan, vaan se rakentuu järjestäjien toimesta. Diellogisessa seminaarissa osallistujat pääsevät määrätelmään aiheen, joita seminaarissa käsitellään. Menetelmän ovat kehittäneet ja testanneet Jukka Hakola, Pirjo Junttila-Vielkka ja Anne Luino Rovaniemellä 2012.

Rovaniemellä 8.9.2012 toteutetun, nuorisolaan toimijoille sekä nuorille tarkoitettua Yhteistyötä nuotoilemassa -seminaarin tavoitteena oli ideoida nuorille suunnattuja palveluja sekä vahvistaa järjestöjen ja kaupungin nuorisotoimijoiden yhteistyötä. Tilaisuuteen ilmoittautuneilta pyydettiin ennakoon vastaamaan sähköpostitse seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitkä asiat sinua, kaveritasi tai yleensä nuoria huolestavat tällä hetkellä? (kysymys nuorille)
2. Mistä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista olet huolissasi tällä hetkellä? (kysymys aikuisille)
3. Kerro huolesti monialaiseen yhteistyöhön liittyen
4. Mitä ratkaisuvaihtoehtoja mielestäsi huolet pienenevät?

Ennakkoaineistosta nosettuja teemoja pohdittiin pienryhmissä Open space -menetelmää (Open space -menetelmä 2012) soveltaen. Tarkastelun lähtökohana oli yhteistyö. Tilaisuuden järjestäjät, teemoittivat ennakkoaineiston ja nuotoilivat teemojen pohjalta kysymykset, jotka palvelivat työseminaarille asetettuja tavoitteita. Jokaisen ryhmään valittiin etukäteen isäntä, joka huolehti siitä, että keskustelussa esiin noussevat asiat tulevat kirjatuiksi fläppille. Muut osallistujat saivat joko liikkuva ryhmien välillä kuuntelemassa, keskustelemassa ja ideoimassa tai keskittyä yhden teeman pohdintaan.

Pienryhmien teemat:

- Miten kaikkien osapuolten yhteistyöllä voidaan varmistaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on kaverit ja jokin harrastus?
- Miten me yhdessä voimme varmistaa, että nuoret ja aikuiset kohtaavat toisensa positiivisessa vuorovaikutuksessa nuorten kasvua tukien?

- Miten yhteistyössä voidaan varmistaa, että nuorella on opiskelupaikka ja/tai kesätyötä?
- Millaisella yhteistyöllä järjestöjen toimintaedellytykset voidaan varmistaa Rovaniemellä?

Kun teemoista saatiin riittävästi näkökulmia ja ajatuksia esiin, vetäjä pyysi kussakin teema-ryhmässä sillä hetkellä työskenteleviä valitsemaan kolme tärkeintä oivallusta/näkökulmaa/ajatusta, jotka he haluavat kirjittavaksi etenemis-suunnitelmaan. Ryhmätuotokset esiteltiin, dokumentoitiin ja niiden pohjalta on myös saavutettu konkreettisia tuloksia, kuten kaveritoimintaan sekä matalan kynnyksen harraste-toimintaan liittyvät hankkeet.

Suomi kodiksi – nuorten ideoitua maahanmuuttajien kotoutukseen (Vipr, Peitsö)

Lisääntyvä maahanmuutto luo paineita kotoutusryhmiin. Maahanmuutto herättää myös monenkirjavia tunteita säälistä ja empatiasta avoimeen vihaan. Kuohuvan aiheen käsitteleminen osallistavan ideointiprosessin avulla on mahdollisten ideoiden luomisen lisäksi olvallista monikulttuurisuuskasvatusta.

1. Viritäryymisharjoitus: Astu askel, jos...

Tämä harjoitus sopii sekä yhdessä toimineelle ryhmälle että ensimmäistä kertaa kokoontuvalle ryhmälle. Ohjaaja voi rohkaista tuttuakin ryhmää paljastamaan itsestään aivan uusia puolia ja viritää askelia jo käsiteltävän teeman suuntaan. Ryhmä siis seisoo piirissä ja kukin vuorollaan esittää pyynnön askeleen astumisesta. Esimerkiksi: Astu askel, jos olet joskus käynyt kahvilla maahanmuuttajan kanssa. (Pyyntöön esittäjä on siis käynyt kahvilla maahanmuuttajan kanssa ja astuu ensimmäisenä askeleen piiriin keskustaa kohti.) Askeleen jälkeen piiri palautuu ennalleen ja seuraava jatkaa pyyntöään. Harjoituksen tavoitteena on paljastaa uusia ja erilaisia puolia ryhmän jäsenistä ja viritäytyä kohti teemaa: olemme kaikki erilaisia ja toisaalta samantaisia.

2. Koska maahanmuutto on hyvin paljon tunteita herättävä

aihe, teemaan voi syventäytyä viritäytyä tärinöiden kera. Esimerkiksi tositarinan perustuvan Sherry Hormannin ohjaama, käsitteittävä ja tuottama elokuva Aavikon kukka ja Dome Karukosken ohjaaman Leijonasydän toimivat mainioina aiheeseen viritäjiä. Tärinöiden avulla käytykset muun muassa maahanmuutosta, pakolaisuudesta ja rasismista ihmistilistyt.

3. Aihetta työstetään kumuloituvan ryhmäprosessin keinoin. Elokuvien katsomisen jälkeen kukin kirjaa itsenäisesti omia ajatuksiaan tarinan herättämissä tunteista ja ajatuksista. Yksilöllinen prosessointi on tärkeä vaihe, jotta jokainen voisi tulla tunteineen ja mielipiteineen kuulluksi ja jotta aiheeseen syntyisi mahdollisimman monia näkökulmia. Itsenäisen työskentelyn jälkeen ajatuksia vaihdetaan kolmen hengen ryhmässä. Ryhmien ajatuksia ja tunteita jaetaan muiden ryhmien kanssa suuryhminä.

4. Saman pienryhmän kanssa jatketaan aiheen työstämisestä kohti Suomen ja maahanmuuton nykytilannetta. Avuksi ja faktamateriaaliksi valitaan esimerkiksi käsillä olevan viikon päämedioiden käsittelemät aiheet maahanmuutosta. Pienryhmässä jatketaan elokuven herättämissä tunteista maahanmuuton ja kotoutamisen ongelmallisten käsittelemiseen. Ohjaajan tehtävänä on prosessin ohjaamisen lisäksi avata käsitteet maahanmuuttajista, turvapaikanhakijoista, pakolaisista, kotouttamisesta ja niin edelleen. Ryhmät kartottavat ongelmia, uusia ja mahdollisuuksia. Ryhmien tuotokset puretaan auki yhteisesti suuryhminä tai toiseen pienryhmään liittyen.

5. Uhkien ja negatiivisten kautta siirrytään mahdollisuuksiin. Mitä ratkaisuja ongelmien voittamiseen esittää? Miten kotouttamisen nuorten mielestä pitäisi hoitaa? Mitä nuoret itse voisivat tehdä? Pienryhmät ideovat ja esittävät ideansa suuryhmälle.

6. Esitellyille ideoille annetaan pisteitä ja parhaat ideat valitaan jatkotyöstettäväksi. Parhaista ideoista voi syntyä suoraan kirjallisia, hyvin perustettuja ideoita Nuortenideat-fi-palveluun tai niiden työstämisestä voidaan jatkaa vaikkapa taiteelliseen muotoon draamatarinoiksi, digitarinoiksi, kuvakollaaseiksi ja niin edelleen.

Osallistavia menetelmämalleja:

Learning café eli oppimiskahvila:
www.innokylä.fi/web/malli109421

Open space -menetelmä:
www.innokylä.fi/web/malli111641

Tulevaisuusverstaas:
www.vatikka.fi/ohjaajille/menetelempaan/ki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tulevaisuusverstaas

Tulevaisuuden muistelu:
www.vatikka.fi/ohjaajille/menetelempaan/ki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tulevaisuuden-muistelu

Tuplatimi:
www.vatikka.fi/ohjaajille/menetelempaan/ki/prosesseja-ja-toimintamalleja/tuplatimi

Nuoret palveluja arvioimassa:
www.vatikka.fi/ohjaajille/menetelempaan/ki/prosesseja-ja-toimintamalleja/nuoret-palveluja-arvioimassa

Luokan oma tunti:
www.vatikka.fi/ohjaajille/menetelempaan/ki/prosesseja-ja-toimintamalleja/luokan-oma-tunti

- Gretschel, Anu & Kiljakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratia-oppiintunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa.* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Hakapaino.
- Hanhivaara, Pirjo (2006) *Maailmaa sytleilevä osallisuus – osallisuuden suhde koulun.* Nuorisotutkimus 24 (3), 29–39.
- Horelli, Liisa & Kyttä, Marketta & Kaaja, Mirikka (2002) *Lasten ja nuorten osallistumista tukevia menetelmiä.* Teoksessa Anu Gretschel (toim.) *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina.* Artikkeleita osallisuudesta.
- Huhtinen, Pirkko (2013) *Tunnistatko assertiivisen, aggressiivisen ja epäassertiivisen viestinnän?* www.puheenvo.fi/2013/05/15/tunnistatko-assertiivisen-aggressiivisen-ja-epaassertiivisen-viestinnan/ (Viitattu 15.12.2015)
- Kiljakoski, Tomi (2007) *Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina.* Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiljakoski (toim.) *Lasten ja nuorten kunta.* Nuorisotutkimusverkoston, Opetushallituksen ja Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisjulkaisu. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 8–20.
- Karkkulainen, M. (2001) *Siivet selkään ja draamakengät jalkaan.* Draamatyö. Helsinki.
- Kiljakoski, Tomi & Gretschel, Anu & Nivala, Elina (2012) *Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi.* Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiljakoski (toim.) *Demokratiaoppiintunti.* Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 118. Helsinki: Hakapaino.
- Koskeniemi, Pieta (2007) *Osallistava teatteri. Devising ja muita merkittävyyksiä.* Opiotokeskus Kansalaisfoorumi.
- Kupias, Päivi (2007) *Aito vuorovaikutus ja dialogisuus.* www.tevere.fi/julkaisu-ja-artikkeli/21-tevere/artikkelit/145-aito-vuorovaikutus-ja-dialogisuus (Viitattu 15.12.2015)
- Mutistila, Jari & Niemi, Hannele (2014) *Rajaton luokkahuone.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Murto, Kari (2001) *Prosessin johtaminen. Kohti prosessikeskeistä työyhteisöä.* Keuruu: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.
- Opetushallitus (2011) *Demokratiaselvitys. Raportti ja selvitykset 27.* www.oph.fi/download/139654_Demokratiaselvitys.pdf (Viitattu 20.11.2015)
- Otakanta.fi: Demokratia (2015). [www.otakanta.fi/fi-FI/tietopankki/Demokratia/Demokratia\(2827689\)](http://www.otakanta.fi/fi-FI/tietopankki/Demokratia/Demokratia(2827689)) (Viitattu 20.11.2015).
- Open space -menetelmä (2012). www.innoylo.fi/web/molli116-41 (Viitattu 20.11.2015)
- Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet.* Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen päätulokset koulutuksen tutkimustieteen, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. www.kti.jyu.fi/julkaisut/julkaisualueet/aj/ajulkaisut/2010/nuorten-yhteiskunnalliset-tiedot-osallistuminen-ja-asetteet (Viitattu 20.11.2015)
- Vesikansa, Sari (2002) *Demokratia koulussa ja nuorisotyössä.* Teoksessa Anu Gretschel (toim.) *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina.* Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Suomen Kuntaliitto.

Hyviä käytänteitä ja dialogisia toimintamalleja:

- www.innoylo.fi/toimintamalli
- www.vaitikka.fi/ohjajille
- www.primapaper.fi/aiianss/vaitikkademokratia-ovain/primapaper/29
- www.vaitikka.fi/materiaalit/meneteinaopos
- <http://bit.ly/ml-verkkokoulutus-koululle-tukioipistoinnina>
- www.edu.fi
- www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoot/kirjallisuutta/
- www.kielijelppi.fi
- www.yle.fi/aihe/oppiintunti

Muita teemaan liittyviä julkaisuja

Aalto, Mikko (2000). Ryppästä ryhmäksi: turvallisen ryhmän rakentaminen. Häusjärvi: My Generation.

Hietanen, Ira & Tämml, Ari (2013). Me voimme vaikuttaa!

Nuorten vaikuttamisopas. Suomen verkkodemokratiasseura ry. Kaarina: Winqase Oy. <http://bit.ly/nuorten-vaikuttamisopas>

Hyppönen, Merja & Limnossuo, Outi (toim.) (2002). ZIP, zap ja boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Juuso H. & Tomperi, T. (2008). Sokrates koulussa. Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa. Helsinki: Eurooppalaisen filosofian seura ry.

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry: Osallistavat menetelmät. Tukit- ja virikkeaineisto. www.ksl.fi/images/0sallistavatmenetelmät.pdf

Karhuvirta, Tiina (toim.) (2009). Vaikuttavasti mukana - Oppilaskunta koulun ajassa. Oy Nordprint Ab. <http://bit.ly/vaikutusta-mukana>

Kataja, J., Jaakkola, T. & Luukkonen, J. (2011). Ryhmäliikkeet! Jyväskylä: PS-kustannus.

Kemppinen, Pertti & Rouvinen-Kemppinen, Katariina (1998). Vuorovaikutuksen aarreaitta. Vinkkejä kasvattajille. Helsinki: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Limnossuo, Outi (toim.) (1997). Hyvä, paha ja hauska. Tehäviä ja ryhmäyhteysharjoituksia lasten ja nuorten kasvuyhteiskentelyyn. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Markkanen, Eeva-Liisa (2012). Kuuluni Välineitä ryhmän toiminnan tukemiseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <http://bit.ly/mlt-kuuluni>

Maude, Susanne (2011). Demokratia-avain. Opettajan opas demokratiakasvatukseen.

Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö - Allianssi ry. www.primapaper.fi/allianssi/vaikka/demokratia-avain/primapaper/29

Neuvonen, Markus (2008). Demokratiaa koulunpenkille. Opettajan opas demokratiakasvatukseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla (2005). Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu. Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas. Opetusministeriön julkaisu 2005/79.

Oikeusministeriö & Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Toteutuvarko lasten ja nuorten osallistumisoikeudet Suomessa? Selvitys lasten ja nuorten osallistumisoikeuksien edistämisestä. Selvityksiä ja ohjeita 6/2014. <http://bit.ly/oikeusministerio-selvitys-osallistumisoikeudet>

Paalasmaa, Jarmo (2014). Aktivoi oppilaasi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perunkangas, Michael (2010). Työpajatoiminta, nuoret ja osallisuus. Onnistuvat opt - monialaisen yhteistyön juurruttamismalli nuorten tukemiseksi. Valtakunnallinen työpajayhdistys.

Pihlaja, Kirsi & Snellman-Aittola, Marja (2015). Ryhmää rakentamassa. Opas tutoritoimintaan. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <http://bit.ly/mlt-opas-tutoritoimintaan>

Pruuki, Lassi (2008). Ilo opettaa. Helsinki: Edita.

Rantakokko, Jukka-Pekka & Lehtinen, Tuuli & Lundström, Ilona & Kemi, Mikko (2009). Vailakas - kuntalaisen vaikuttamisopas. Helsinki: Suomen kuntaliitto. <http://bit.ly/vailakas>

Salovaara, Reija (2008). Voima virtaa. Menetelmäateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja ML:n nuorisotyöhön. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <http://bit.ly/mlt-voima-virtaa>

Salovirta, Timo (2006). Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Juvä: PS-Kustannus.

Suutarinen, Sakari (toim.) (2006). Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste. Jyväskylä: PS-Kustannus

Vehviläinen, Sanna (2014). Ohjauksen opas. Yhteistyössä kohti toimijuttua. Helsinki: Gaudeamus.

Yliuokanen, Kaisa (2011). Meidän juttu. Nuoret tapahtuman järjestäjänä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. <http://bit.ly/mlt-meidan-juttu>

Linkkivinkkejä:

www.demokratia.fi

www.nuortenidea.fi

www.atakatkaa.fi

www.kansalaisaloite.fi

www.kuntalaisaloite.fi

www.lausunpalvelu.fi

www.xadit.fi

www.yhdenvertaisuus.fi

<http://ynn.fi/hallinnon-avoimuus/avoim-hallinto/avoimen-hallinnon-tietokortti>

nuortenideat.fi

Vaikuttamispalvelua käyttävien tukena on Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti, joka markkinoi palvelua, kouluttaa sekä tuottaa tuki- ja markkinointimateriaaleja.

Yhteystiedot:

suunnittelija Merja-Maaria Oinas

Koordinaatti - Nuorten tieto- ja
neuvontatyön kehittämiskeskus

p. 044 703 8303, tuki@nuortenideat.fi

Nuortenideat.fi (Ungasidéer.fi) on maksuton, valtakunnallinen vaikuttamispalvelu nuorten, organisaatioiden ja nuorten parissa toimijoiden käyttöön. Palvelun tuottavat yhteistyössä Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus Koordinaatti, oikeusministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Kaksikielinen palvelu on osa oikeusministeriön demokratiapalveluita verkossa (www.demokratia.fi).

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Koordinaatti